

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

"Jos se ois ollu tylsää, oisin lähteny heti vetää"

Teatteri ILMIO:n Sytytin-hanke kahdessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa

Anne Korhonen

Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma, Yhteisöpedagogi YAMK

5 / 2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anne Korhonen	Sivumäärä 70 ja 3 liitesivua
Työn nimi "Jos se ois ollu tylsää, oisin lähteny heti vetää" Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hanke kahdessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Reijo Viitanen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Lasten ja nuorten säätiö	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö tutkii Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hankkeen merkitystä lastenkotinuorille vuosina 2012-2016. Sytytin on soveltavan teatterin hanke, jota toteutettiin kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa 4,5 vuoden ajan. Toimintaan osallistui 99 nuorta, iältään 13–17-vuotiaita. Sytytin-hankkeessa nuoret pääsivät ilmaisemaan itseään ja tekemään taidetta omista lähtökohdistaan käsin. Hankkeessa toteutettiin 13 taideprosessia, jotka päättyivät aina esityksellisesti.</p> <p>Opinnäytetyössä tutkitaan taidetyöskentelyn merkitystä nuorille heidän itsensä, yhteisöjen aikuisten sekä ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajien näkökulmasta. Lisäksi työssä avataan Sytytin-hankkeessa kehitettyjä taidetyöskentelyn toimivia käytäntöjä ja kehittämisen haasteita sekä taiteilija-ohjaajille kertynyttä ammatillista ja kokemuksellista tietoa ja sen merkitystä taidetoiminnan kehittämiseen ja vahvistamiseen.</p> <p>Opinnäytetyössä sovelletaan toimintatutkimuksellista lähestymistapaa käyttäen laadullisia ja taideperustaisia menetelmiä. Aineisto koostuu nuorille, yhteisöjen aikuisille sekä Teatteri ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajille tehdyistä haastatteluista, kyselylomakkeen vastauksista, osallistuvasta havainnoinnista sekä hankevuosien aikana rahoittajalle toimitetuista raporteista.</p> <p>Opinnäytetyössä osoitetaan taidetoiminnan innostavan, aktivoivan ja sitouttavan nuoria sekä antavan onnistumisen kokemuksia ja uskoa omaan kykyihin. Opinnäytetyössä ilmenee, kuinka taiteentekemisen kautta voidaan mahdollistaa nuorille luova ja paineeton tila "sallivuuden saareke", jossa nuorten ajatukset otetaan vastaan arvottamatta ja tehdään niistä taidetta. Taiteilija-ohjaajien kyky olla herkillä ja tunnistaa nuorissa olevat positiiviset voimavarat nostetaan esille yhtenä tekijänä toiminnan onnistumiselle.</p> <p>Opinnäytetyö on ajankohtainen, sillä tällä hetkellä yhteiskunnassa taide kohtaa ja käy dialogia monimuotoisissa ja moniammatillisissa ympäristöissä. Opinnäytetyön kautta saadaan uutta tietoa taidetyöskentelyn merkityksestä lastensuojelussa ja soveltavan teatterin kentällä.</p> <p>Opinnäytetyön tilaaja on Lasten ja nuorten säätiö. Sytytin-hanke on osa Lasten ja nuorten säätiön valtakunnallista Myrsky-hanketta.</p>	
Asiasanat soveltava taide, soveltava draama, teatteri, devising, taidelähtöiset menetelmät, sosiokulttuurinen innostaminen, vuorovaikutus, lastenkoti	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Anne Korhonen	Number of Pages 70 and 3
Title "If it had been lame, I'd have taken off straight away" ILMI Ö. Theatre and Sytytin project in two child care institution with specialschoools	
Supervisor(s) Reijo Viitanen	
Subscriber and/or Mentor The Children and Youth Foundation	
Abstract <p>This graduate thesis paper will research the impact of Sytytin project on adolescents living in the child care institutions. The project was carried out by ILMI Ö Theatre during the years of 2012-2016. Sytytin is a 4,5 years long project of applied theatre executed in two child care institutions with special schools located in the South of Finland. 99 adolescences, 13-17 years of age, participated in this particular project. Sytytin encouraged participants to express themselves through variety of art forms taking individuals' own needs and backgrounds into consideration. The project consisted of 13 cases of applied theatre. In the end all of these cases took a form of a performance.</p> <p>This paper will examine the meaning, impact and results of working with the tools of applied theatre from the viewpoint of the participants, the adults of the communities and what is more from the perspective of the project leaders, members of ILMI Ö Theatre. In addition the paper will introduce and analyse the new ways of working in relation to applied theatre developed specifically for the Sytytin project. Nevertheless the challenges of the development and the professional progress and knowledge of the project leaders gained through Sytytin will be identified. The impact of Sytytin project on a larger scale - how the project can help the development of applied theatre - is also one of the areas of concentration in this paper.</p> <p>The thesis paper will approach the topic using activity analysis and qualitative and art-based methods. The research methods and sources used to gather data for this paper include interviews, questionnaires and primary discoveries made by the project leaders. In addition data was collected from the reports targeted for the investors provided by the working committee. What is more applicable academic literature was read and analysed to support the primary data and findings.</p> <p>The findings of this research paper indicate that art-based activities act as an inspiring force for the adolescences. Art-based activities excite, activate and engage young people - They make the participants more confident of their abilities giving them the feeling of achievement. The paper will also explain that by using the methods of art education and activities it is possible to create a safe and inspiring place, where the adolescences can express themselves without external judging. This space is called "The island of empowerment". The role of the project leaders is significant when creating this safe space - They have to recognize the positive sources and abilities possessed by the participants. Hence having a coordinator with appropriate knowledge and emotional intelligence is necessary for a successful art-based project with the child care youth.</p> <p>This thesis topic is highly actual, since in the modern society art is part of everyday life and remarkably involved in development of society, workplaces and different environments. This graduate thesis research will provide new information about art-based activities in relation to applied theatre and child welfare.</p> <p>The thesis is requested by The Children and Youth Foundation. Sytytin project is a part of foundation's national Myrsky programme.</p> Keywords applied arts, applied drama, theatre, devised theatre, arts-based methods, sociocultural inspiration, interaction, children's homes	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSELLINEN LÄHESTYMISTAPA	7
3 SYTYTIN-HANKKEEN KUVAUS JA YHTEISTYÖTAHOT	14
3.1 Nuori prosessin keskiössä	21
3.2 Taiteelliset työtavat Sytyttimessä	24
3.3 Nuoren ja ryhmän prosessit taidetyöskentelyssä	32
3.4 Taiteilija-ohjaajien monet roolit ja työote	38
4 AINEISTO, AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	41
4.1 Aineistonkeruumenetelmät	42
4.2 Aineiston analyysi ja tulokset	48
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	66
LÄHTEET	69
LIITTEET	71

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni pohjautuu Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hankkeeseen, jota toteutettiin kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa vuosina 2012–2016. Teatteri ILMI Ö. on vuonna 2002 perustettu ammattiteatteri, jonka toiminnan osa-alueet ovat esitystoiminta, soveltava teatteri, koulutus ja teatteritaiteen perusopetus. Sytytin-hanke on Teatteri ILMI Ö:n pitkäaikaisin soveltavan teatterin hanke (kokonaisuudessaan 6,5 vuotta) ja olen itse ollut siinä mukana koko toiminnan ajan taiteilija-ohjaajana sekä opinnäytetyöni tarkastelujakson ajan myös vastaavana taiteilijana. Soveltava teatteri on kattokäsite suurelle joukolle erilaisia tapoja tehdä teatteriesityksiä ja käyttää teatterin ja draaman menetelmiä eri elämänalueilla ja eri konteksteissa.

Sytytin-hankkeen toimintaan vuosina 2012–2016 osallistui 99 nuorta, jotka olivat iältään 13–17-vuotiaita. Hankkeessa toteutettiin 13 teatteri-/taideprosessia, jotka päättyivät aina esityksellisesti. Sytytin-hankkeessa nuoret pääsivät ilmaisemaan itseään ja saivat mahdollisuuden tuoda omia ajatuksiaan esille taiteen keinoin. Sytytin-hankkeessa tärkeää oli nuorten nähdä ja kuulla tuleminen ja kunkin nuoren työskentely omista lähtökohdistaan käsin. Sytytin-hankkeen tavoitteena oli myös ilon tuominen yhteisöjen arkeen sekä positiivisten kokemusten saaminen ryhmässä toimimisesta ja osallistumisesta taideprosessiin.

Opinnäytetyöni on muodoltaan toiminnallinen kehittämistyö, jossa sovellan toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Toimintatutkimuksen kautta tavoitellaan käyttökelpoista tietoa, käytännön hyötyä ja uusia toimintamalleja tekemällä tutkimuskohteen interventioita eli muutokseen tähtääviä väliintuloja. Toimintatutkimus on ymmärrystä ja tulkintaa vähitellen muokkaava prosessi, jossa tapahtumat seuraavat toisiaan. (Heikkinen 2008, 19–20). Toimintatutkimus on sosiaalinen prosessi, joka pohjautuu ihmisten keskinäiseen toimintaan ja jossa tutkija on aktiivinen tekijä. (Heikkinen 2015, 204–205).

Opinnäytetyössäni tutkin taidetyöskentelyn ja taidelähtöisten menetelmien merkitystä nuorille heidän omasta näkökulmastaan. Kysyn mitä taidetyöskentely antaa heille ja

mitkä työtavat puhuttelevat heitä? Nostan esille Sytytin-hankkeessa kehitettyjä taide-työskentelyn toimivia käytäntöjä ja kehittämisen haasteita. Avaan Teatteri ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajille kertynyttä ammatillista, kokemuksellista tietoa ja sen merkitystä taidetoiminnan kehittämiseen ja vahvistamiseen. Tuon esille myös lastenkotien ja koulujen henkilökunnan näkemyksiä taidetyöskentelystä, sen merkityksestä nuoriin ja soveltuvuudesta tarkasteltuihin toimintayksiköihin.

Opinnäytetyössäni on myös taideperusteisen tutkimuksen piirteitä. Taiteen tieto on taiteen ja tieteen leikkauskohtiin ja dialogiin liittyvää, olemassaoloa jäsentävää, kokemuksellisesti koskettavaa ja hämmentävää. (Bardy 1998, 6–7). Taideperustainen tutkimusote näkyy erityisesti omassa osallistuvassa havainnoinnissani. Taiteen eläytyvä, toiminnallinen työtap nostaa esille intuitiivista ja sanatonta kokemustietoa sekä kehotietoisuutta ja tunnetietoa. Taiteentekemisen kautta tullut kokemus ja tiedon prosessoinnin tapa tukevat, vahvistavat ja löytävät yhtymäkohtia toimintatutkimukseen lähestymistapaan.

Aineistonkeruumenetelminä työssäni ovat olleet haastattelut, osallistuva havainnointi, kyselylomakkeet ja omat tutkimuspäiväkirjat. Aineistoni koostuu lastenkotien nuorten haastatteluista (17 nuorta), lastenkoti- ja kouluyhteisöjen aikuisten haastatteluista (3 aikuista) ja Teatteri ILMI Ö:n työryhmän haastattelusta (1ryhmähaastattelu) sekä yhteisöjen aikuisille suunnatuista kyselylomakkeen vastauksista (4 vastausta). Lisäksi aineistoa ovat Sytytin-hankkeesta vuosina 2012–2016 rahoittajalle toimitetut raportit, jotka on koostettu ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajien keskustelujen pohjalta rahoittajan laatimiin kysymyksiin.

Opinnäytetyössä osoitetaan taidetoiminnan innostavan, aktivoivan ja sitouttavan nuoria. Omakohtaisten aiheiden käsittely taiteen keinoin vahvistaa nuorten itseilmaisua ja tuo iloa, rohkeutta ja onnistumisen kokemuksia. Nuoret kertovat taidetoiminnan antavan uskoa omaan kykyihinkin sekä luvan haaveilulle. Esille nousee vahvasti ryhmän merkitys ja sosiaalisten roolien muuttuminen. Opinnäytetyössä osoitetaan taidetyöskentelyn vahvistavan myös nuorten positiivista minäkuvaa ja lisäävän pitkäjänteisyyttä ja osallisuutta. Opinnäytetyössä ilmenee, kuinka taiteentekemisen kautta voidaan mahdollistaa nuorille turvallinen, luova ja paineeton tila “sallivuuden saareke”, jossa nuoren ajatukset otetaan vastaan arvottomamatta ja tehdään niistä yhdessä taidetta.

Taiteilija-ohjaajien kyky olla herkillä ja tunnistaa nuorissa olevat positiiviset voimavarat sekä kiinnostuksen kohteet nostetaan esille yhtenä tekijänä toiminnan onnistumiselle.

Opinnäytetyöni on ajankohtainen, sillä tällä hetkellä puhutaan paljon taiteesta yhteiskunnallisen osallisuuden tilana, kohtaamisen paikkana, äänen antajana. Taide kohtaa ja käy dialogia moniammatillisissa ympäristöissä. Lisäksi taiteen ja taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia ja suhdetta hyvinvointiin on tutkittu paljon viime vuosina, muun muassa Suomen Akatemian rahoittama ARTSEQUAL-tutkimushanke tutkii kuusivuosisessa hankkeessaan taiteiden kykyä tuottaa sosiaalisia innovaatioita suomalaiselle yhteiskunnalle.

Opinnäytetyöni tilaaja on Lasten ja nuorten säätiö. Sytytin-hanke on osa Lasten ja nuorten säätiön valtakunnallista Myrsky-hanketta, jossa erityishuomio on kohdistettu vaikeissa elämäntilanteissa oleviin nuoriin. Myrsky-hankkeen tavoitteena on tukea erityisesti näitä nuoria ja vahvistaa heidän voimavarojaan taiteentekemisen kautta ammattilaisten ohjauksessa.

Opinnäytetyöni tekemistä ohjaavat tutkimuksenteon yleiset eettiset periaatteet. Hyvän tieteellisen käytännön-ohjeistuksen mukaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta). Niihin kuuluvat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuuteen pyrkivä toimintatapojen noudattaminen. Seuraan eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä avoimuutta tulosten julkaisussa. Lisäksi huomioin Teatteri ILMI Ö:n työryhmän Sytytin-työskentelyn ja muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisesti.

2 TUTKIMUKSELLINEN LÄHESTYMISTAPA

Opinnäytetyöni on muodoltaan toiminnallinen kehittämistyö, jossa sovellan toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Toimintatutkimus ei nimestään huolimatta ole tutkimusmenetelmä, vaan lähestymistapa, jossa käytännön kehittämistyö ja tutkimus yhdistyvät. Toimintatutkimus on hakenut vaikutteita pragmatismista ja sosiaalitieteistä.

Toimintatutkimuksen kautta tavoitellaan käyttökelpoista tietoa ja käytännön hyötyä tekemällä tutkimuskohteeseen interventioita eli väliintuloja, joiden kautta haetaan uusia toimintamalleja ja muutoksia. (Heikkinen 2008, 19–20.) Toimintatutkimus on ymmärrystä ja tulkintaa vähitellen muokkaava prosessi, jossa tapahtumat seuraavat toisiaan. Toimintatutkimuksessa ajatellaan, että sosiaalista todellisuutta muuttamalla nähdään jotakin uutta. Kurt Lewin on kiteyttänyt asian näin: ”Jos haluat ymmärtää jotain, yritä muuttaa sitä.” (Heikkinen 2008, 28.)

Toimintatutkimus poikkeaa muusta tutkimuksesta siinä, ettei sen muotoilu ala aina tutkimuskysymyksistä, vaan tutkimuksen tehtävän määrittelystä. Toimintatutkimuksessa haetaan käytäntöön sovellettavaa ja hyödynnettävää tietoa käytänteiden kehittämiseksi. Perinteisessä tutkimuksessa tutkimuksen ytimen voi kiteyttää siihen, kuinka asiat ovat. Toimintatutkimuksessa pyritään selvittämään kuinka asioiden tulisi olla ja kuinka sellainen tila saadaan aikaiseksi. Lisäksi kysytään, millaista tietoa kehittämiseen tarvitaan? Toimintatutkimuksessa ei haeta tietoa vain tiedon vuoksi, vaan tietoa, jonka avulla on mahdollista parantaa käytänteitä. (Heikkinen 2015, 209.)

Toimintatutkimus on sosiaalinen prosessi, joka pohjautuu ihmisten vuorovaikutteeseen toimintaan. Teoriaa ja käytäntöä ei eroteta toisistaan, vaan niitä katsotaan samana asian eri puolina. (Heikkinen 2015, 204–205.) Sosiaaliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen pohjautuva toimintatutkimus Sytytin-hankkeessa otti huomioon sekä yksilön yksilönä että ryhmäläisenä. Toimintaamme ohjasi yhteinen ajatus siitä mitä kohti olemme menossa. Prosessin edetessä muokkasimme toimintatapoja siten, että ne saavuttivat nuoret parhaalla mahdollisella tavalla. Opinnäytetyöni yhtenä tarkoituksena onkin tuoda esille taidelähtöisten menetelmien vaikuttavuutta ja merkitystä vuorovaikutuksen lisääjänä ja yhteisen tavoitteen toteuttajana. Hannu Heikkisen esimerkki sosiaalisesta toiminnasta sateenvarjojen kera kuvaa hyvin mielestäni toimintaamme. Sosiaalista toimintaa ei ole, jos ryhmämme avaa yhtä aikaa sateenvarjoja sateen tullessa kohdalle, mutta sosiaalista toimintaa on, jos avaamme sateenvarjoja esityksellisessä tilanteessa samanaikaisesti. Tällöin toiminta on yhteisesti sovittua ja sillä on merkitys meidän ryhmällemme. (Heikkinen 2008, 16–17). Tähän perustuu mielestäni myös se, että olimme Sytytin-hankkeessa asettaneet tavoitteeksi sen, että prosessit päättyivät aina esitykseen tai esitykselliseen tapahtumaan, jotka avattiin koko yhteisölle. Vaikka toimintaamme oli rakennettu niin, että jokainen yksittäinenkin

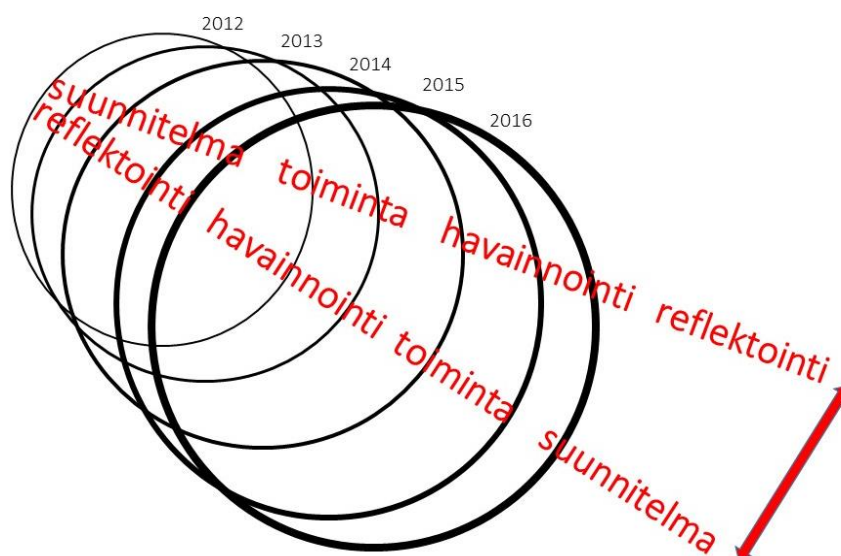

kerta toimi pienenä omana kokonaisuutenaan, niin pienryhmien työskentely ja yksittäisten osioiden yhdistäminen yhdeksi esityskokonaisuudeksi oli merkittävää, vahvasti yhteisen asian äärellä olemista ja prosessin saattamista loppuun.

Toimintatutkimuksessa pyritään voimauttamaan ja valtauttamaan ihmisiä valamalla uskoa heidän omiin kykyihinsä ja toimintamahdollisuuksiinsa. Tutkija rohkaisee ihmisiä käynnistämällä muutoksen, intervention, jonka kautta asioita voidaan tehdä vielä paremmin ja muuttaa ihmisten kannalta paremmiksi. Toimintaa ohjaa siis käytännön intressi. Toimintatutkimuksessa tutkija tarkastelee tutkimuskohdetta sisältäpäin, osallistujan ja toimijan näkökulmasta. Tutkijan ollessa aktiivinen osallistuja osa aineistosta tuleekin tutkijan omasta välittömästä kokemuksesta, jota tutkija voi käyttää sellaisenaan tai muun aineiston lisänä. Tällöin tutkijan ymmärrys kehittyy. Tätä ymmärtämisen ja tulkinnan prosessia kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi. (Heikkinen 2008, 20).

Tarkastelen tässä opinnäytetyössäni Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hanketta kokonaisuudessaan toimintatutkimuksellisen ajattelun kautta käyttäen laadullisia ja taideperustaisia menetelmiä. Työssäni on vahvasti esillä toiminnan kehittäminen ja myös vaikuttavuuden parantaminen eli kuinka toiminta, sen rakenne ja käytettävät työmuodot kohtaavat nuoren ja hänen maailmansa entistä paremmin lastenkotien ja niiden yhteydessä olevien koulujen kontekstissa. Sytytin-hankkeessa on koko opinnäytetyöni tarkastelujakson ajan (4,5 vuotta) ollut sisäänrakennettuna kehittävä työote ja siitä on raportoitu säännöllisesti rahoittajalle. Selkeästi tutkimuksellisempi ote hankkeeseen tuli syksyllä 2015 kun aloitin yhteisöpedagogi YAMK opintoni ja päätin tehdä opinnäytetyöni Sytyttimestä.

Sytytin-hankkeessa tapahtui koko ajan interventioita, jotka veivät toimintaa eteenpäin mahdollistaen nuorten äänen kuulumisen ja osallisuuden entistä paremmin. Interventiot ohjasivat toimintaa myös osaksi yhteisöjä. 4,5 vuoden aikana tapahtui iso muutos suhteessa yhteisöihin, mikä puolestaan tuki taidetoiminnan onnistumista. Taidetoiminta löysi paremmin paikkansa yhteisöissä, eikä jäänyt irralliseksi ulkoapäin tulevaksi toiminnaksi.

Kuvio 1: Sytytin-hankkeen toimintatutkimuksellinen sykli, Anne Korhonen 2017. (Heikkisen, Rovion & Syrjälän 2008 reflektiivisyyden kehää mukailten).

Toimintatutkimus nähdään usein syklinä, jossa on konstruoivia eli eteenpäin suuntaavia, sekä rekonstruoivia eli taaksepäin suuntaavia vaiheita. Eteenpäin suuntaavat vaiheet kehittelevät uutta ja suuntaavat tulevaisuuteen, taaksepäin suuntautuva toiminta keskittyy toteutuneen toiminnan havainnointiin ja arviointiin. (Heikkinen 2008, 79). Reflektiivinen ajattelu on eräs toimintatutkimuksen lähtökohta. Silloin ihminen etäännyttää asioita, tarkastelee ajatustapaansa, uskomuksiaan ja kokemuksiaan uudesta näkökulmasta sekä pyrkii avaamaan omaa toimintaansa kysymällä miksi-kysymyksiä. Itselfreflektion kehässä, jonka ajatus on alun perin Lewiniltä, toiminta, havainnointi, reflektointi, uudelleensuunnittelu seuraavat toisiaan ja tämä synnyttää uudenlaista ajattelua. (Heikkinen 2008, 35.)

Sytytin-hankkeessa Interventioita tehtiin suhteessa nuoriin, yhteisöihin ja omaan työryhmään. Nuoriin kohdistuvat interventiot liittyivät ryhmäkokoon ja ryhmien muodostamiseen, työskentelyn keston ja työskentelyajankohtaan ja taiteellisten menetelmien ja toimintatapojen valintaan. Kehittämistyön kautta pystyimme maksimoimaan ja kohdentamaan nuorten energian taidetyöskentelyyn. Ryhmästä riippuen työskentelyaika ja tapa vaihtelivat, mutta pääsääntöisesti kahden oppitunnin mittaiset sessiot olivat useimmille ryhmille toimivia. Ryhmien koko vaihteli 4-12 nuoren välillä, mutta

usein isomman ryhmän sisällä työskenneltiin osa ajasta myös yksilö- tai pienryhmätyöskentelynä. Usean ohjaajan läsnäolo mahdollisti tämän. Aikaa ja ryhmäläisten määrää säädettiin kuitenkin aina tilannekohtaisesti, samoin kuin toiminnassa käytettäviä menetelmiä.

Yhteisöjen aikuisiin ja rakenteisiin kohdistuvat interventiot kohdistuivat yhteisöjen toimintatapoihin tutustumiseen ja tunnistamiseen sekä aikataulutukseen ja viestintään ja yhteistyöhön. Teatteri ILMI Ö:n työryhmään kohdistuvat interventiot liittyivät töiden organisointiin, taiteellisten vahvuusalueiden hyödyntämiseen ja taiteilija-ohjaajien työpari/työryhmä-ajatusmallin edelleen kehittämiseen. Ajatuksena oli, että työparit tai työryhmä pääsee jakamaan omaa ammatillista osaajuuttaan ja asiantuntijuuttaan mahdollisimman laajasti. Toiminnan suunnittelu, reflektointi ja edelleen kehittäminen sekä yhdessä työskentely useiden vuosien ajan toivat kokemuksellista tietoa, joka muokkasi toimintaa vieläkin paremmin toimivaksi. Tulen palaamaan tähän aiheeseen aineistoanalyysin yhteydessä.

Vaikka toiminnan suunnittelu ja tehdyt interventiot olivat toimintaa kehittäviä ja eteenpäin vieviä, aiheuttavat monet yhteisöjen sisältä nousevat muutokset ja arjen hektisyys itse toiminnassa vieterinomaista liikettä. Välillä se oli vähäistä, välillä erittäin kiivasta ja välillä jopa taakse- ja alaspäin suuntautuvaa. Kuitenkin, 4,5 vuoden aikana oli havaittavissa, että vieterin liike alkoi toistamaan itseään, muutoksia ja poikkeuksia tuli koko ajan, mutta liike oli kuitenkin jatkuvasti etenevää tehtyjen interventioiden vuoksi. Yksi iso oivallus työryhmälle oli se, että vaikka toimintaa jarruttavat muutokset tulivat yllättäen, voitiin niihin kuitenkin valmistautua etukäteen. Iso interventio olikin kiinnittää huomiota ja oppia tunnistamaan sekä varautumaan yllätyksiin jo toiminnan alkusuunnittelussa ja prosessin edetessä. Pelkkä suunnittelu ei kuitenkaan riittänyt, vaan tarvittiin myös luottamusta ja uskoa siihen, että ”teatterin ihme” tapahtuu. Tämä ilmiö on havaittavissa usein muuallakin teatteriesityksiä tehdessä, mutta näissä lastenkodeissa ja kouluissa haasteet olivat moninkertaisia. Eikä kyse ollut tietenkään ihmeestä vaan tiedosta, kokemuksesta ja toimintatavoista, jotka ohjasivat interventioita. Kohtaaminen, vuorovaikutus, luottamus ja halu saada nuorille onnistumisen kokemuksia ohjasivat kohti muutoksia. Interventioiden vuosiketjussa ja toiminnan suunnittelussa oli oleellista havainnointi ja reflektointi ja asioiden äärelle palaaminen. Oli palkitsevaa huomata tehtyjen muutosten vievän eteenpäin. Yhtenä

kantavana voimana ja mahdollistajana taidetoiminnan kehittymiselle oli pitkäkestoinen rahoitus ja lähes samana pysynyt työryhmä sekä yhteistyön vahvistuminen yhteisöjen aikuisten kanssa. Yhtenä tarkoituksena toimintatutkimuksessa onkin nostaa esille hiljainen, implisiittinen tieto tietoisien tiedon rinnalle. (Heikkinen 2015, 204–205.)

Koin mielekkääksi ja luontevaksi roolini toimintatutkimuksen tekijänä, aktiivisena ohjaajana sekä tutkijana. Innostuin kehittämisestä ja mahdollisuuksista muuttaa toimintaa vieläkin paremmaksi. Haasteita toi nuorten oma yhteisö, yhteisössä vallitsevat sosiaaliset roolit ja vuorovaikutustilanteet sekä arjen hektisyys ja arvaamattomuus. Tilanne eli koko ajan ja toi uutta materiaalia, mitään ei voinut pitää itsestäänselvyytenä. Kuitenkin useiden vuosien taidetyöskentely ja sen mukana tuoma kokemus, havainnot ja kehittämistyö auttoivat jäsentämään taidetoimintaa ja tarkastelemaan sitä tutkimuksellisen perspektiivin kautta.

Toimintatutkimuksessa tutkija on aktiivinen tekijä, joka ei ole ulkopuolinen, eikä neutraali. Hän ei pyri objektiiviseen tietoon, vaan on itse vahvasti läsnä vaikuttamassa toimintaan. Tutkija tekee aloitteita, muutosinterventioita, joiden kautta voi nousta esille asioita, joita muutoin ei olisi välttämättä huomattukaan. Tällaisia voivat olla esimerkiksi erilaiset sosiaaliset mekanismit ja valtasuhteet. Tutkija on toimintatutkimuksessa sosiaalisten suhteiden tulkitsija omasta näkökulmastaan. Tutkimuksessa tärkeää onkin nostaa esille ne yhteydet, jotka määrittävät tutkijan suhdetta tutkimuskohteeseen. Parhaimmillaan toimintatutkimuksen kautta voidaan saada esille kaikkien asianomaisten äänet. (Heikkinen 2015, 214). Koin, että Sytytin-hankkeessa tapahtui valtavasti kehittymistä dialogisuudessa ja vuorovaikutuksessa kaikkien asianomaisten välillä.

Itse olin tutkijana vahvasti mukana vuorovaikutuksellisissa kenttätilanteissa. Arja Kuulan mukaan ilman kenttätyötä, vuorovaikutusta ja luottamusta ei voida edes puhua toimintatutkimuksesta. Toimintatutkijalla on halu, tahto ja kyky tehdä tutkimusta sekä samanaikaisesti miettiä ratkaisuja käytännön ongelmiin. Tie toimintatutkijaksi kulkee tutkijan oman muutoksen ja kehityksen kautta. Tutkijan rooli on olla sekä sisäettä ulkopuolisessa suhteessa tutkimuskohteeseen, vuorottelua tapahtuu ulkopuolisen tutkijan roolista empaattiseen ihmiseen. Välitöntä ja aitoa suhdetta tutkittaviin pidetään paitsi sosiaalisena taitona, myös välineenä kerätä vääristelemätöntä aineis-

toa. (Kuula 1999, 208–209). Oleellista omassa roolissani oli ja on sensitiivinen lähestyminen aiheeseen toiminnan ja nuorten ehdoilla. Samaa sensitiivisyyttä edusti koko ILMI Ö:n työryhmä, jonka kanssa teimme toiminnan kehittämistä.

Opinnäytetyössäni on myös taideperusteisen tutkimuksen piirteitä. Taiteen tieto on taiteen ja tieteen leikkauskohtiin ja dialogiin liittyvää, olemassaoloa jäsentävää, hämmentävää ja kokemuksellisesti koskettavaa. (Bardy 1998, 6–7). Taideperustainen tutkimusote näkyy erityisesti omassa osallistuvassa havainnoinnissani. Taiteen eläytyvä ja toiminnallinen työtapa nostaa esille intuitiivista ja sanatonta kokemustietoa sekä avaa kehotietoisuutta ja tunnetietoa. Taiteen nykyisin varsin muuttuneeseen kenttään on tullut vahvasti myös tutkimuksellinen ote. Taiteessa tietäminen on tuonut *Ajattelen, siis olen-maailmasuhteen rinnalle* uudenlaisen ajattelemisen tavan *Aistin ja tunnen-siis maailma on*. Taiteessa tapahtuva ja siihen perustuva tietäminen ja toimiminen tapahtuu aistien, tunteen, havaintojen, kognition ja toiminnan merkityskokonaisuuksissa. Se edellyttää sopivia tilanteita ja aikaa. Aisti- ja tunnekokemusten saaminen voi tapahtua taidetta katsomalla tai kuuntelemalla, mutta yhtä tärkeää on saada kokemuksia itse taidetta tekemällä. (Sava 1998, 110–111).

Lähtökohtana taideperustaiselle tutkimukselle on moninainen ihmiskäsitys ja ymmärrys taiteen menetelmillä syntyvästä tutkimuksellisesta tiedosta. Ihmisyys hahmottuu laajamerkityksellisenä näkemyksenä sen vuorovaikutteisessa ja sosiaalisessa merkityksessään. Taideperustainen tutkimus tuottaa tietoutta ympäröivästä todellisuudesta, eikä välttämättä tutki taiteen sisäisiä ilmiöitä. (Kallio 2010, 15).

Taide, eikä vähiten teatteri, toimii synteetin rakentamisen työkaluna sekä syy- ja seuraussuhteiden tarkastelun välineenä. Lisäksi taide on erilaisten mielenmaisemien ja yhteiskunnallisten tienhaarojen näyttävä, joka voi asettua muiden alojen palvelukseen etsien suuret kertomukset sirpaloituvasta todellisuudesta. Se voi tukea yhteisöllistä vuorovaikutusta, voimauttaa yksilöä ja läpivalaista. Tieto, mitä taide tuottaa on yhdistelmä faktaa ja kokemuksellisuutta. (Louhija 2015, 57.)

Opinnäytetyössäni taiteentekemisen kautta tullut osaaminen, kokemus ja tiedon prosessoinnin tapa tukevat, vahvistavat, hakevat ja löytävät yhtymäkohtia toimintatutkimukselliseen lähestymistapaan. Lapin yliopistossa, taiteiden tiedekunnassa on kehi-

tetty tutkimussuuntaus ”taideperusteinen toimintatutkimus”, joka perustuu toimintatutkimuksen menetelmiin, ympäristö- ja yhteisötaiteen työtapoihin, nykytaiteen projekti-
muotoiseen toimintaan ja yhteisölliseen taidekasvatukseen. Näitä lähestymistapoja löydän myös omasta opinnäytetyöstäni.

3 SYTYTIN-HANKKEEN KUVAUS JA YHTEISTYÖTAHOT

99 / 13-17 / 2-4 / 75 / 13 / 84 / 5-8 / 5-12

kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa kouluissa

Kuvio 2: Teatterintekeminen ohjasi nuoria kohti yhteistä tavoitetta –esitystä, Anne Korhonen 2017.

Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hanketta, jota minä tutkin opinnäytetyössäni, toteutettiin kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa 4,5 vuoden ajan vuosina 2012–2016. Hankkeeseen osallistui näiden vuosien aikana 99 nuorta, joista n. 75 % oli mukana oman prosessinsa alusta loppuun saakka. Toimintaan osallistuneet nuoret olivat 13–17-vuotiaita, jotka asuivat lastenkodeissa ja kävivät koulua niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa. Sytytin-hankkeessa toteutettiin yhteensä 13 taideprosessia ja käyntikertoja kahdessa yhteisössä oli 84, jotka jakautuivat siten, että toisessa paikassa käytiin 45 ja toisessa 39 kertaa. Yksi taidekokonaisuus käsitti 5-8 tapaamista ja yksittäinen tapaaminen oli

kestoltaan 2-4 oppituntia. Nuoria prosesseissa oli mukana kerrallaan 5-12 ja taiteilija-ohjaajien määrä vaihteli kahdesta neljään prosessin luonteesta riippuen. Useimmat nuorista osallistuivat yhteen tai kahteen taideprosessiin, mutta mukana oli myös nuoria, jotka olivat Sytytin-toiminnassa koko tai lähes koko hankkeen ajan. Haastateltujen nuorten osalta tuon esille myös prosessien lukumäärän, joihin nuoret osallistuivat (liite 1). Taidetoiminta toteutettiin koulupäivien aikana, mutta yhteistyötä tehtiin sekä lastenkotien että koulujen henkilökunnan kanssa. Toisessa paikassa toiminta oli koko ajan vapaaehtoista, toisessa paikassa taidetoimintaan osallistuivat kaikki yhteisön nuoret lukuun ottamatta vuosia 2015–2016, jolloin toiminta oli vapaaehtoista.

Teatteri ILMI Ö. on vuonna 2002 perustettu osuuskuntamuotoinen ammattiteatteri, jonka toiminnan osa-alueet ovat esitystoiminta, soveltava teatteri, koulutus ja teatteritaiteen perusopetus. Teatteri ILMI Ö:n keskeisimmät toimintaa säätelevät arvot ovat yhteisöllisyys, monialaisuus, erilaisuuden kunnioittaminen ja arvojen sekä eettisyyden pohtiminen kannustavassa ilmapiirissä. Taide nähdään esteettisen kokemuksen lisäksi myös eettisenä yhteiskunnallisen osallistumisen areenana ja mahdollisuutena välittävään dialogiin erilaisten ihmisten välillä. Teatterin taiteilijat muodostavat yhteisön, jossa jokaisella on mahdollisuus ja oikeus oman taiteellisen ilmaisun toteuttamiseen.

Teatteri ILMI Ö:n soveltavan teatterin Sytytin-hanketta on toteutettu kaikkiaan 6,5 vuoden ajan. Vuosina 2009 ja 2011 hanketta toteutettiin Helsingin ja Vantaan sijaishuollon eri toimipisteissä ja Teatteri ILMI Ö:n silloisella kotinäyttämöllä Vallilassa. Taiteilija-ohjaajina olivat Anne Korhonen, Sofia Koski, Kaisa Koskinen, Outi Sädekallio, Merja Pennanen, Minna Savin ja Sari Tupamäki. Rahoitus toimintaan saatiin näinä vuosina Suomen Kulttuurirahastolta. Sytytin-vuodet 2012–2016, joita minun opinnäytetyöni koskee, on toteutettu kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa. Rahoitus näihin vuosiin saatiin Lasten ja nuorten säätiöltä. Työryhmässä olivat taiteilija-ohjaajina Anne Korhonen, Kaisa Koskinen ja Sari Tupamäki sekä lisäksi Minna Savin 2012–13 ja syksyllä 2012 muusikkona Jari Rättyä. Syksystä 2015 alkaen taiteilijaohjaajana ja muusikkona hankkeessa oli Heikki Tani. Sytytin-hankkeessa harjoittelijoina olivat Jere Laukkanen ja Heikki Tani Metropolian ammattikorkeakoulusta sekä Ilona

Louhivaara Laurean ammattikorkeakoulusta. Hankkeen vastuutaiteilijoina Sytyttimessä ovat toimineet Anne Korhonen (2011–16) ja Kaisa Koskinen (2009, 2011–12).

Teatteri ILMI Ö:n työryhmällä on vahvan taiteellisen ja soveltavan teatterin osaamisen lisäksi sekä pedagogista että sosiaali- ja nuorisoalan koulutusta ja kokemusta. Lisäksi Myrsky-hankkeeseen liittyen ILMI Ö:n työryhmäläiset ovat osallistuneet erilaisiin koulutuksiin, joissa hankkeita on käsitelty ja jaettu tiedollisesti ja kokemuksellisesti. Tätä kautta on myös syntynyt uutta ymmärrystä ja uusia näkökulmia, jotka ovat edesauttaneet työn edelleen kehittämisessä ja reflektoinnissa. Lisäksi eri hankkeiden taiteilija-ohjaajien yhteiset työohjaukset ovat avanneet ja kirkastaneet taideprosesseja ja niissä tapahtuvia asioita.

Sytytin-hankkeesta tehtiin vuoden 2009 osalta tutkimusta, jonka toteuttivat Päivi Känkänen (VTT, erityisasiantuntija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos) ja Anna Pauliina Rainio (KT, yliopiston lehtori, Helsingin yliopisto). Tutkimus oli osa Suomen Akatemian rahoittamaa Pitkittäistutkimusta huostaanotetuista lapsista ja nuorista Suomessa. Tutkimuksesta on julkaistu vuonna 2010 Känkäsen ja Rainion kirjoittama artikkeli ”Suojassa, mutta näkyvässä, taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa”, joka on myös yksi Päivi Känkäsen ”Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa–kohti tilaa ja kokemuksia” väitöskirjan artikkeli. Lisäksi Anna Pauliina Rainion ja Ana Marjanovic-Shanen 2013 julkaistu ”From ambivalence to agency: Becoming an author, an actor and a hero in a drama workshop” pohjautuu Sytytin-hankkeen toimintaan vuonna 2009.

Opinnäytetyöni tilaaja on **Lasten ja nuorten säätiö**, joka toimii niin Suomessa kuin kehittyvissäkin maissa yhdessä paikallisten osaajien kanssa ja pyrkii tuomaan esiin nuorten äänen ja nuoriin liittyviä kysymyksiä. Lasten ja nuorten säätiö on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton ja sen arvoja ovat avoimuus, rohkeus, luovuus, kunnioitus ja aitous. Säätiö on Vastuullinen lahjoittaminen ry:n, FIBS ry:n, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n ja Kepa ry:n jäsen. Lasten ja nuorten säätiön Myrsky-hankkeessa 12–29-vuotiaat nuoret tekevät taidetta omista lähtökohdistaan käsin ja lähtökohtana on ajatus taiteen voimaannuttavasta vaikutuksesta nuorten elämässä. Luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla

nuoret vahvistavat omia elämäntaitojaan ja omaa paikkaansa yhteisössä. Tavoitteena on myös, että taideprosessien avulla nuoret vahvistavat itsetuntoaan ja sosiaalisia valmiuksiaan sekä saavat yhteisöllisiä kokemuksia. Myrsky pyrkii tarjoamaan kaikille nuorille tasavertaisen mahdollisuuden päästä toteuttamaan itseään luovasti taiteen keinoin. Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hankkeen keskiössä onkin ollut Myrsky-hankkeen tavoitteiden mukaisesti nuorten näkyväksi ja kuulluksi tuleminen ja kunkin nuoren työskentely omista lähtökohdistaan käsin. (Lasten ja nuorten säätiö).

Lastensuojelu / lastenkodit ja niiden yhteydessä olevat erityiskoulut

Sytytin-hanketta on toteutettu kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa. Lastenkotien tarkoituksena on tarjota sijoitetuille lapsille ja nuorille turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä antaa valmiuksia tulevaisuuteen yhteistyössä nuorten omien läheisten kanssa. Lastenkoti on lasten, nuoren ja aikuisten yhteisö, jossa ammattitaitoinen ja koulutettu henkilökunta huolehtii lasten hoidosta ja kasvatuksesta, kuten säännöllisestä päivärytmistä, ruokailusta ja riittävästä unesta sekä koulunkäynnistä. Kouluissa pyritään opastamaan ja motivoimaan lapsia ja nuoria säännölliseen koulunkäyntiin, vastuullisuuteen, elämässä tarvittaviin perustietoihin- ja taitoihin sekä oppimiseniloon.

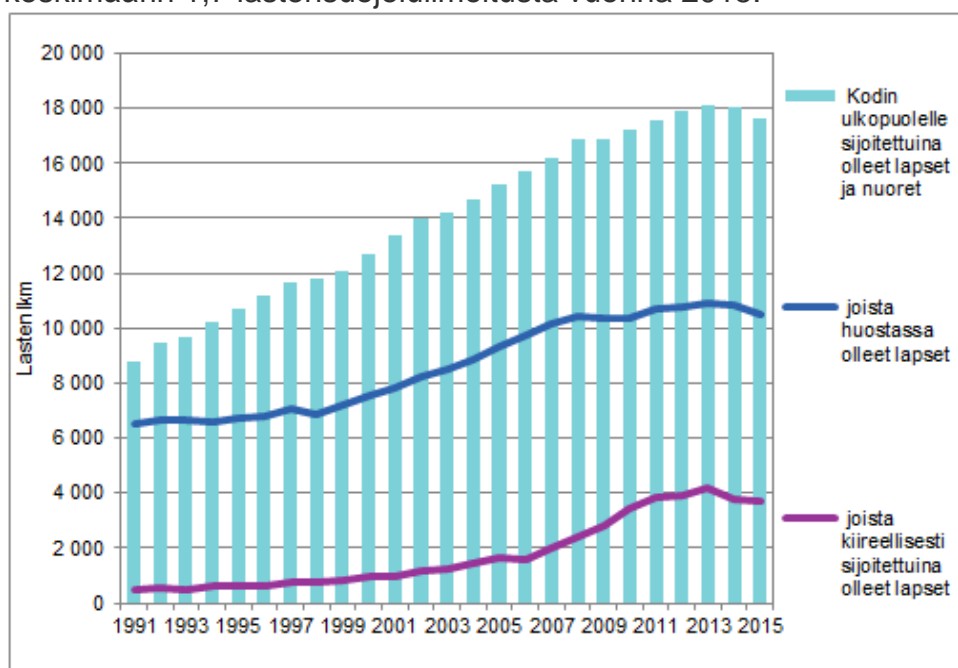
Kaikille lapsille kuuluu oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen, kasvamiseen, koulun käymiseen, leikkimiseen, osallistumiseen sekä suojeluun ja huolenpitoon. Kaikki lasten oikeudet löytyvät Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita riippumatta heidän taustastaan. Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Yhdessä lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa lasten oikeuksia turvataan Suomessa Suomen omien lakien kautta, joiden mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja kaikista lapsista on kannettava vastuu tasapuolisesti. Vanhemmat ja muut huoltajat ovat vastuussa ensisijaisesti lasten kasvatuksesta ja huolenpidosta, mutta tarvittaessa lastensuojelun tehtävänä on lapsen hyvinvoinnin turvaaminen. Lähtökohtana lastensuojelussa on aina lapsen etu. (Lastensuojelun keskusliitto).

Faktaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määristä

Lapsista ja nuorista 1,4 prosenttia oli vuoden 2015 aikana sijoitettuna kodin ulkopuolelle joko lyhyen aikaa tai pitkäkestoisesti. Huostassa oli vuoden aikana prosentti väestön alle 18-vuotiaista. Kiireellinen sijoitus koski kaikkiaan vajaata puolta prosenttia (0,3 %) väestön lapsista.

Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli vuoden 2015 aikana sijoitettuna 17 664 lasta ja nuorta. Lukumäärä väheni 2 prosenttia edellisestä vuodesta. Sijoitetuista lapsista poikia oli 53 prosenttia.

Lastensuojeluilmoitus tehtiin 66 646 lapsesta. Yhtä lasta kohden tehtiin keskimäärin 1,7 lastensuojeluilmoitusta vuonna 2015.

Kuvio 3:

Tilastoraportti, 20/2016, Suomen virallinen tilasto, Lastensuojelu. HL.

Päivi Känkäsen mukaan toiminnallinen ja taidelähtöinen työskentely ovat löytäneet paikkansa lastensuojeluun keskustelevan sosiaalityön rinnalla viimeisten parikymmenen vuoden aikana. Ne ovat monipuolistaneet lastensuojelun menetelmäpalettia ja antaneet uusia välineitä lasten ja nuorten itseilmaisuuksiin sekä yhdistäneet erilaisia toimintasektoreita ja uudenlaista yhdessä tekemistä. Yksi lastensuojelun tehtävistä on luoda tilaa lapsen ja nuoren omien voimavarojen ja tunneilmaisun vapauttamiseen. Kaikki lapset ja nuoret tarvitsevat monimuotoista kuulluksi ja nähdyksi tulemistä. Tutkimusten mukaan raskaat ja traumaattiset elämäkokemukset eivät aina johda ongelmiin, vaan ne voivat myös mahdollistaa lapsessa voimaantumisen ja kasvun kokemuksia. Lasta suojaavien tekijöiden tunnistaminen ja niiden vahvistaminen on

tärkeää lapsen ja nuoren pärjäämiselle. Taide voi antaa välineitä asioiden käsittelyyn ja itseilmaisuun. Lisäksi se voi vahvistaa lasten ja nuorten itsetuntemusta. Usein lastensuojelussa on kaihdettu esiintymistä omilla kasvoilla ja nimillä (lastensuojelulaki), mutta joskus tämä saattaa aiheuttaa myös ristiriitoja ja estää nuorten mahdollisuuden päästä taidetoiminnan pariin näkyvän osallisuuden ja esiintymisen vuoksi. (Känkänen, THL). Sytytin-hankkeessa kaikki prosessit päättyivät esityksellisesti ja ne avattiin nuorten omille yhteisöille ja läheisille sekä arjessa vaikuttaville ihmisille.

SYKSY 2012: Esitysten katsomista ja lyhytleffoja	
	ILMI Ö. / Antero S:n Kummitusballaadit: nuoret katsojina
	Lyhytleffojen tekeminen: Talokauppa, Kauhun talo, Hävityt rahat, Pallo, Young money-cash money
KEVÄT 2013: Kohti esityksiä	
	Varjoteatteri, naamioiden tekeminen, Antiikin tarinat: Teatterihappening-tapahtumat
	Teatteri ILMI Ö. / Keneen voit rakastua? nuoret katsojina
SYKSY 2013: Improvisaatio	
	ILMI Ö. Jutun juuri-improvisaatioesitys: nuoret katsojina, osallistujina
	Nuorten Improvisaatio-esitykset
KEVÄT 2014: Esitysten valmistaminen	
	Omat ja lainatut tekstit näyttämölle: Lumikki ja kääpiöt sekä Mahdollisuuksien saari
SYKSY 2014 ja KEVÄT 2015: Esitysten valmistaminen	
	Kuva- teksti- ja musiikkilähtöiset prosessit esityksiksi: Omakuvia, mieskuvia, ammattikuvia sekä Nuorten ajatuksia
SYKSY 2015 ja KEVÄT 2016: Jos mulla olis valta	
	Levysopimaton-levy: nuoret sanoittajina, soittajina ja kuvittajina
SYKSY 2016: Esitys	
	Esityskokonaisuus: FIFA-lyhytleffa, varjoteatteria, musiikkia

Kuvio 4: Sytytin-hankkeen taidetyöskentely vuosina 2012–2016, Anne Korhonen 2017.

Tärkeintä Sytytin-hankkeessa oli nuorten näkyväksi tuleminen ja kunkin nuoren työskentely omista lähtökohdistaan ja omista kiinnostuksen kohteistaan käsin. Hankkeen tavoitteena oli myös ilon tuominen laitosten arkeen sekä positiivisten kokemusten saaminen ryhmässä toimimisesta ja osallistumisesta taideprosessiin. Työskentelyn aikana pyrittiin siihen, että nuoret löytäisivät taiteen työvälineitä omien ajatustensa ja tunteidensa välittämiseen.

Nuorten tapa jäsentää ja tuoda julki ajatuksiaan maailmasta ja heille tärkeistä asioista vaikutti työmenetelmien valintaan, esitysten dramaturgiaan ja esitysmuotojen valitsemiseen. Sytytin-hankkeessa tehtiin taidetta ja tutustuttiin nuorten maailmaan roolityöskentelyyn, improvisaation, varjoteatterin, lyhytelokuvien, naamiotyöskentelyyn, kuvallisten menetelmien ja musiikin kautta. Ne toimivat sekä itsenäisinä esitysmuotoina, että perinteisen näyttämöilmaisun parina. Lisäksi nuorten kanssa tehtiin Levysopimaton-levy, jossa nuoret esiintyivät tekstin tekijöinä, soittajina ja kuvittajina. Sytytin-hankkeessa prosessit päättyivät aina esitykseen/esitykselliseen tapahtumaan, jotka avattiin nuorten omille yhteisölle ja yhteistyökumppaneille.

Koska Sytytin-hanke kuului valtakunnalliseen Myrsky-hankkeeseen, lähdettiin sitä suunnittelemaan, toteuttamaan ja kehittämään Myrskyn tavoitteet huomioiden. Oleellista ja tärkeintä oli saada nuorten ääni kuuluvaksi sekä tarjota heille elämyksiä ja omakohtaisia kokemuksia taiteen tekemisestä. Tavoitteena oli, että nuoret kävisivät aloittamansa prosessin kokonaisuudessaan läpi, mutta koska tämä ei aina ollut mahdollista, asetimme tavoitteeksi myös kertaluonteiset taide-elämykset eli jokainen tapaamiskerta oli oma pieni kokonaisuutensa. Tärkeäksi tavoitteeksi Sytytin-työryhmälle nousi myös taiteellisten prosessien näkyväksi tekeminen ja avaaminen nuorten omille yhteisöille. Pyrkimyksenä tässä avaamisessa oli se, että nuoret tulisivat positiivisesti nähdyiksi oman yhteisönsä silmissä ja että hanke avautuisi ja avaisi nuorten maailmaa taidehankkeen kautta nuoren kanssa läheisesti toimiville aikuisille. Lisäksi pyrimme mahdollistamaan jo opittujen taitojen syventämisen niille nuorille, jotka olivat mukana hankkeessa useiden vuosien ajan.

Sytytin-hankkeessa pyrittiin antamaan positiivisia kokemuksia ryhmässä toimimisesta ja itsensä ilmaisusta taiteen keinoin, jotka vaikuttivat myös nuorten itsetunnon kasvuun ja sosiaalisten taitojen vahvistumiseen. Syksyn 2016 hankkeessa, jossa oli

vahva tutkimuksellinen ote, oli tavoitteena myös motivoida nuoria arvioimaan teatteri-toimintaa ja sen merkitystä heille itselleen. Henkilökunnan kanssa tavoitteena oli mahdollisimman hyvä, saumaton ja kannustava yhteistyö, jonka avulla taidetyöskentelystä tulisi nuorelle merkittävä kokemus. Kaikkien osapuolien sitoutuminen edesauttoi yhteisen asian äärellä olemista ja fokuksen pysymistä nuorella. Tavoitteena oli kaikin mahdollisin tavoin tukea ja motivoida nuorten osallistumista taidetoimintaan.

3.1 Nuori prosessin keskiössä

Kokemuksemme mukaan, pitkäkestoisen Sytytin-hankkeen kautta, taidetoiminnan onnistuminen ja merkityksellisyys lastenkotimaailmassa tarvitsevat tuekseen toimivia rakenteita ja yhteistyötä. Tarkastelen asiaa siitä näkökulmasta, minkä kaiken näen vaikuttavan tähän asiaan ja mihin me olemme kohdistaneet kehittämistyötä. Nostan esille taiteen ja soveltavan teatterin ominaispiirteitä sekä Sytytin-hankkeessa käytettyjä ja toimintaympäristöön soveltuvia taidemenetelmiä. Lisäksi avaamme taiteilija-ohjaajien rooleja ja työskentelytapaa sekä tarkastelen taideprosessia nuoren (yksilön) ja ryhmän näkökulmasta. Yhteisön näkökulmaan palaan tarkemmin aineistoanalyysissä, jossa tulee esille myös jo edellä mainittuihin näkökulmiin lisäystä. Käsitteistä tuon esille vuorovaikutuksen, dialogisuuden, sosiokulttuurisen innostamisen ja myönteisen tunnistamisen peilaten niitä prosessin rakentumiseen ja eri vaiheisiin.

Taiteellinen ilmaisu on yleismaailmallista toimintaa ja yhteisöllinen taidetoiminta on vahvasti tilannesidonnaista. On tärkeää luoda tila sille, mitä kyseessä olevat osallistuvat pitävät merkityksellisenä. Taiteellisen prosessin voima voi olla tasapainottelua kaaoksen ja järjestyksen välillä. Faktan ja fiktion vuorottelu antaa mahdollisuuden kokemusten ja tunteiden tutkimiseen. Taidetyöskentelyn leikkisyys hälventää pelkoja ja pelon voittaminen puolestaan tuottaa iloa, josta kasvaa rohkeutta ja kriittisyyttä. (Bardy 2007, 25–26.) Sytytin-hankkeessa eri taidemuotoihin tutustuminen ja kokeileminen sekä yhdessä tekeminen nuorten ja ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajien kanssa mahdollistivat ilmaisutaitojen kehittymisen ohella ja lomittain myös vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisen kanssakäymisen kehittymisen ja tilan työskentelylle. Oli vaikeaa ja toisaalta ihan tarpeetontakin vetää rajaa sille, mikä taito tai tavoite (taiteellinen, pedagoginen, sosiaalinen) oli milloinkin fokuksessa, sillä kokonaisuus aaltoili ja oleel-

lisinta oli innostavan ja eteenpäin vievän energian ylläpitäminen ja nuorten energian kanavoiminen nuorta ja ryhmää palvelevaksi. Tärkeintä oli löytää sen ydin, se tila, mikä nuorille oli merkityksellistä ja minkä kautta he halusivat työskennellä ja tehdä taidetta.

Soveltava teatteri voi olla esitykselliseen muotoon tähtäävää, tai puhtaasti prosessoivaa tai niitä molempia yhdistävää. Olipa soveltava teatteri kumpaa tahansa, on sille useimmiten tyypillistä yhteisöllisyys, osallistavuus, ryhmälähtöisyys, dialogisuus, tutkivuus, interaktiivisuus sekä reflektointi. Se on usein myös yhteiskunnallista ja tähtää voimauttamiseen, valtauttamiseen ja muutokseen. Soveltavalle teatterille on tyypillistä toimia monenlaisissa ympäristöissä ja tiloissa. Soveltava teatteri on usein jalkautuvaa, se menee sinne, missä ihmiset ovat ja tekee näkyväksi autenttisia ympäristöjä ja siellä olevia ihmisiä, mutta toimii myös teatterillisissa maisemissa. (Louhija 2015, 80.)

Kuvio 5: Taidetyöskentelyä mahdollistavia ja tukevia asioita, Anne Korhonen 2017.

Vuorovaikutus ja dialogisuus olivat luonnollisesti tärkeitä Sytytin-hankkeen työskentelyn kaikissa vaiheissa. Pyrimme aina luomaan toiminnalle turvalliset puitteet ja innostavan ilmapiirin työskennellä. Taidelähtöiset menetelmät valittiin sen mukaan, kuinka

ne innostivat ja tukivat nuorten esille tuomia ajatuksia ja kohtausideoita sekä mahdollistivat yhdessä tekemisen, dialogisuuden, vastavuoroisuuden ja nuorten aktiivisen huomioimisen.

Dialogia voi tapahtua vain silloin, kun ihmisillä on erityinen syy ja valmius jakaa keskenään asioita. Dialogi edellyttää luottamista, antautumista, halua ja rohkeutta sekä yhteistä päämäärää. Dialogi syntyy yhdessä ja katoaa, kun yhteisyys loppuu. Dialogi on aina riippuvainen kaikista paikalla olevista, mutta ei kokonaan riippuvainen kenestäkään. Dialogin syntymiseen tarvitaan yhteistä kokemusmaailmaa, jotakin mitä voidaan yhdessä jakaa. Dialogilla on myös eettisesti tärkeä rooli, koska siinä annetaan toisille tilaa olla toinen ja itselle tilaa olla minä. Koska dialogin onnistuminen ei ole kenenkään määrättävissä ja hallittavissa, muodostaa se demokraattisen yhteisen tilan. (Varto 2007, 62–64).

Sytytin-hankkeessa koettiin paljon onnistuneita vuorovaikutuksen ja dialogin hetkiä, varsinkin pienryhmätyöskentelyssä, jossa yhteinen tavoite ja intensiivisyys olivat paremmin läsnä kuin isoissa ryhmissä. Sytytin-hankkeen kontekstissa pienryhmä tarkoitti 2-4 henkilöä ja iso ryhmä 4-12 henkilöä. Koko ryhmän kanssa vuorovaikutukselliset ja hyvän dialogin hetket olivat huomattavasti haavoittuvampia ja vähemmän aikaa kestäviä, sillä kuten Juha Varto kirjoittaakin dialogista, niin se on aina riippuvainen kaikista paikalla olevista. Sytytin-hankkeessa mukana olevien nuorten tapa olla ryhmässä vaihteli suuresti ja nopeasti. Taiteentekeminen yhdessä, tasavertaisesti nuorten ja ILMI Ö:n ohjaajien kanssa kuitenkin edesauttoi hyvien vuorovaikutuksellisten tilanteiden syntyä ja sitä kautta prosessien onnistumista esityksellisiin lopputuloksiin.

Koen tärkeäksi tarkastella Sytytin-hanketta myös sosiokulttuurisen innostamisen viitekehityksessä, joka läpileikkaa ja kohtaa soveltavan teatterin työtavan. Sosiokulttuurinen innostaminen on toimintaa, jolla pyritään saamaan aikaiseksi sosiaalista ja kulttuurista liikettä sekä mahdollistamaan ja vahvistamaan muutosta. Sosiokulttuurisen innostamisen kautta pyritään luomaan hierarkiasta vapaita suhteita, jotta ihmiset pysyvät vapaammin toimimaan. Innostamisen perusvaatimuksena on ihmisten herkistämisen, motivoimisen ja yhteen saattamisen. Sosiokulttuuriselle innostamiselle tyypillistä on vuorovaikutuksen, oma-aloitteisuuden ja osallistumisen korostaminen sekä

yksilö- että ryhmätasolla. Innostaminen on yhteisöllistä toimintaa, joka luo ja vahvistaa ryhmäprosessien syntymistä yksilön huomioiden. Oleellista on että asiat lähtevät ihmisistä itsestään ja heidän tavastaan etsiä vaihtoehtoja ja ratkaista asioita. Sosiokulttuurisessa innostamisessa käytetään ihmisten osallistumista tukevia aktiivisia, luovia ja kokemuksellisia menetelmiä, jotka linkittyvät heidän konkreettiseen arkeensa. Innostamisen kautta etsitään ihmisissä olevia resursseja, jotka vahvistavat heidän identiteettiään ja tapaansa olla omassa yhteisössään. (Kurki 2000, 24–27.)

Sosiokulttuurisen innostamisen piirteitä löytyy Sytytin-hankkeesta. Taide kaikessa moninaisuudessaan onkin yksi sosiokulttuurisen innostamisen keskeisiä menetelmiä, sillä taiteen kautta voidaan ilmaista itseä ja tuoda esille omia arvoja ja ajatuksia luovasti. Merkittävää on myös ilmaisullisten aktiviteettien vaikutus inhimillisten kykyjen kehittämiseen, kuten herkistymiseen, yhteistyöhön, jakamiseen ja kunnioittamiseen. Kulttuuri ja taide eivät ole ylellisyyttä tai etuoikeuksia, vaan ihmisten keskeisiä inhimillisiä perusoikeuksia. (emt., 138–139.) Teatteria pidetään sosiaalisen innostamisen vahvana välineenä sen kommunikaation ja kohtaamisen vuoksi. Teatteri synnyttää osallistumisen ja kohtaamisen prosesseja yksilön, ryhmän, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla. Innostamisessa käytetään monia uusia teatterin tekemisen muotoja sen kollektiivisuuden, moniarvoisuuden ja kulttuurillisen vapauden vuoksi. Paitsi taidemuoto, on teatteri myös oivaltamisen välinen inhimillisiin suhteisiin ja yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Teatterin tekeminen kohtaa innostamisen perustavoitteita aktivoimalla osallistujat toimimaan toistensa kanssa ja avaamalla heidän ajatteluaan (emt., 140–141.)

3.2 Taiteelliset työtavat Sytyttimessä

Koska Sytytin-hankkeessa oli kyseessä 4,5 vuoden / 84 käyntikerran prosessi, en avaa taidetyöskentelyn yksittäisiä harjoitteita ja tapaamiskertoja, vaan rakenteita ja menetelmiä ja merkityksiä. Työpajojen perusrakenne koostui alku- ja lämmittelyharjoituksista, syventävistä harjoituksista ja kohtausten työstämisestä sekä yhteisestä, kokoavasta lopetuksesta. **Alku- ja lämmittelyharjoitusten** tarkoituksena oli nuorten ryhmäyttäminen. Niillä haluttiin luoda mukava, innostava, energisoiva, turvallinen ja kannustava ilmapiiri. Harjoitteet olivat asian äärelle virittäytymistä ja merkki aloituksesta. Oleellista oli luoda tila, jossa nuoret voivat vapautuneesti olla ja työskennellä.

Tarkoituksena oli myös luoda vastaanottavuus intuitiolle, mielikuville, tunteille ja ei-rationaalisille prosesseille. Lämmittelyharjoitukset tähtäsivät myös valmiuksien antamiseen ottaa riskejä ja löytää uutta. Harjoitukset olivat erilaisia liikkeeseen, ääneen, patsastekniikkaan, kuvaan perustuvia virittäytymis- ja kontaktiharjoituksia, joissa improvisaatio oli isossa osassa. Alun harjoitteiden tarkoituksena oli vapauttaa kehoa ja mieltä, avata kokonaisvaltaista ajattelua ja tekemistä sekä rakentaa vuorovaikutusta ja luottamusta. Lämmittelyharjoitteet tehtiin yhdessä koko ryhmän kanssa. **Syventävissä harjoitteissa** keskityttiin nuorten ideoiden toiminnallistamiseen ja muuttamiseen taiteen kielelle sekä korostettiin nuorten omaa tapaa toimia. Harjoitteiden kautta pyrittiin innostamaan nuoria tuomaan ajatuksiaan esille, mutta myös kuuntelemaan toisten ideoita ja ideoimaan yhdessä kokonaisuutta. Syventävä vaihe oli konkreettista kohtausten tekemistä valituilla menetelmillä, kuten improvisaation, tekstien, varjoteatterin, lyhytelokuvien, naamiotyöskentelyn, kuvallisten menetelmien ja musiikin kautta. Näyttelijäntyölliset harjoitukset kulkivat prosessissa mukana. Työskentely tapahtui usein pienryhmissä tai jopa yksilötyöskentelynä. Tapaamiskerran päätteeksi kaikki kokoontuivat yhteen ja yhdessä katsottiin, mitä oltiin tehty ja linkitettiin kohtauksia ja osioita toisiinsa. **Työskentelyn lopetusvaiheessa** käytiin yhdessä lyhyesti läpi, mitä työpajassa oli tapahtunut ja kuinka toimintaa jatketaan. Kyseltiin myös fiiliksiä sanallisesti tai toiminnallisesti. Tätä tapahtui erityisesti syksyllä 2016, tietoisesti opinnäytetyöni toiminnalliseen tutkimiseen liittyen.

Työskentelimme vahvasti ryhmän lähtökohtien mukaan. Työskentelytapaamme voidaan nimittää myös devising-työtavaksi, jolle ominaista on ryhmäprosessoiva työtap ja ei-tekstilähtöisyys. Esityksen käsikirjoitus tai lopullinen esityksellinen muoto syntyy yhteistyössä ryhmän kanssa. Prosessille ovat tyypillisiä erilaiset harjoituskäytännöt ja materiaalit, joita työstetään yhdessä, usein improvisaation keinoin. Esityksen rakenne ja lopullinen muoto ovat devising-työtavassa usein kollaasinomaisia tai fragmentaarisia, sirpalemaisuuksia. (Koskenniemi 2007, 17.) Sytytin-hankkeessa juuri sirpalemaisuuksien toimi hyvin, sillä pystyimme työstämään kohtauksia pienryhmissä useista erilaisista lähtökohdista käsin ja kokoamaan niistä kollaasimaisen lopputuleman. Tämä mahdollisti myös nuorten ja ryhmäprosessin huomioimisen sekä arjen mukanaan tuomat ennakoimattomat muutokset.

Luovalle prosessille on tyypillistä, että se toimii kaaoksen ja kontrollin liittymäkohdassa. Se vaatii kykyä ja uskallusta heittäytyä suunnitelmallisuudesta ja lakata tietoisesti ajattelemasta päämäärää. Devising-työtavassa kaaoksen läsnäolo voi olla suurempi kuin esimerkiksi tekstilähtöisessä työskentelyssä, jossa valmis teksti toimii yhteisen päämäärän muistuttajana. (emt., 50–51.) Sytytin-hankkeessa juuri tämä kaaoksen ja kontrollin liittymäkohta mahdollisti niin sanotun kontrollista vapaan tilan, joka auttoi nuoria tuomaan esille omia ajatuksiaan ja tapojaan toimia. Asioita ei voinut tehdä väärin, eikä valmiita vastauksia ja lukkoon lyötyjä toimintatapoja ollut. Teatteri ILMI Ö:n taiteilijaohjaajat antoivat tilan vapaalle tekemisen tavalle turvallisissa puitteissa. He olivat koko ajan tietoisia ja herkillä siitä, mitä ryhmässä tapahtuu ja mitkä työtavat veivät toimintaa eteenpäin sitä kuitenkin liaksi rajaamatta tai ohjailematta. Asetelma oli mielenkiintoinen, kontrollista vapaa tila, jossa kuitenkin oli turvallista ja luottamuksellista työskennellä. Aikuiset mahdollistivat omalla toimintatavallaan nuorille tämän. Kiireettömässä ja kontrollista vapaassa tilassa oleminen voivat tuoda esiin nuorten elämässä olemisen ehtoja ja rajoituksia, sekä toisaalta heissä olevia voimavaroja. Tällainen tila antaa mahdollisuuden myös aikuisen ja nuoren kunnioittavalle kohtaamiselle. (Känkänen, Rainio 2010, 16.)

Toki devising-työtavassa tapahtui joskus myös turhautumisen tunteita, kun välillä lilluttiin tyhjän päällä, eikä nuorilla ollut kokemusta ja varmuutta siitä, että prosessi voi päättyä yhteiseen esitykselliseen tapahtumaan. Ylipäätään esitysten tekeminen oli lähes kaikille nuorille uutta ja haastavaa. Jokaisessa prosessissa tapahtui kuitenkin niin sanottu teatterin ihme ja palaset loksahivat paikoilleen, vaikka mielestäni kyseessä olikin ihmeen lisäksi taiteilija-ohjaajien tietoinen toiminnan suuntaaminen kohti ihmettä, kuten olen interventioden yhteydessä kirjoittanut. Esitysten valmistaminen tarjosi nuorille mahdollisuuden olla mukana prosessissa, jossa jotain jopa kaoottista ja epävarmaa jäsenyi joksikin konkreettiseksi.

Improvisaatio kulki lähes kaikissa työskentelyn vaiheissa mukana. Useat Sytytin-hankkeet prosessit aloitettiin sillä, että taiteilija-ohjaajat esittäytyivät nuorille Jutun Juuri-improvisaatioesityksellä. Esitystapahtuma tarjosi nuorille mahdollisuuden tarkkailla aikuisia turvallisesti katsomosta. Lisäksi JJ-esitykset oli rakennettu niin, että nuoret pääsivät halutessaan osallistumaan niihin ja saivat jo vähän kokemusta ja innostuksen teatterintekemisestä. Ryhmällämme on hyvä kokemus siitä, että kun ai-

kuinen/ryhmän ohjaajat ylipäättään laittavat itsensä likoon ja alltiiksi mokaamiselle, se alentaa nuorten suorituspainetta ja luo turvallisuutta sekä saa heidät innostumaan ja tulemaan mukaan toimintaan. Nuorten ideoita otettiin jo tässä vaiheessa mukaan arvottamatta ja annettiin heille tunne siitä, että heidän ideoillaan ja esittämillään asioilla on merkitystä.

Improvisaatioharjoituksissa olimme rakentavan vuorovaikutuksen, tyrmäyksen, hyväksynnän, riskinottamisen ja mokasta iloitsemisen äärellä. Myös nuorten maailma ja tapa toimia ja ajatella tulivat esille improvisaation kautta. Improvisaatio antoi ohjaajien näkemyksen mukaan nuorille positiivisia kokemuksia, itseluottamusta ja iloa. Lisäksi nuorten keskinäinen suhde tuntui vahvistuneen improvisaatioharjoitusten myötä ja luottamus muihin nuoriin ja aikuisiin vahvistui. Improvisaatio oli positiivista tekemistä, se toi iloa, naurua ja hyvää tunnelmaa.

Improvisaatioharjoituksissa oltiin myös statusilmaisun äärellä. Statusilmaisuus on sitä mitä ihminen tekee, ei sitä mitä hän on. Statusilmaisuus muuttuu jatkuvasti vuorovaikutuksessa, se ei ole pysyvä ominaisuus, joka tekisi ihmisistä ylemmän tai alemman suhteessa muihin. Ilmaisun taso vaihtelee kontekstisidonnaisesti ja statusilmaisun taso on aina suhteellinen, ei absoluuttinen. Ihmiset asemoivat vuorovaikutuksellisissa tilanteissa itseään suhteessa toinen toisiinsa, tilaan, tilanteisiin ja esineisiin. Usein statusilmaisuus liitetään kilpailu- ja konfliktitilanteisiin, mutta toisaalta juuri statusilmaisu säätelemällä voidaan välttää konflikteja ja saada aikaan hyvät olosuhteet yhteistoiminnalle. (Routarinne 2007, 17–18.) Sytytin-hankeessa useilla nuorilla oli halu olla tilanteen hallitsija ja valtaa käytettiin ja osoitettiinkin monilla eri tavoin. Tyypillisiä negatiivisen vallankäytön välineitä olivat päälle puhuminen, toisten keskeyttäminen, sanalliset kiertoilmaisut kiusaamiselle, toisten nolaaminen, töniminen, naureskelu, käsimerkit. Erilaiset improvisaation harjoitteet antoivat kuitenkin ryhmätilanteissa mahdollisuuden muuttaa negatiivista valtaa positiiviseksi vallaksi ja vahvistaa nuorten omaa tekijyyttä, motivaatiota ja innostumista. Tilan antaminen nuorille, heidän ideoidensa hyväksyminen, rohkaiseminen, arvostaminen ja positiivisen palautteen antaminen olivat keinoja, joilla oli mahdollisuus valtauttaa ja voimauttaa nuoria. Monen nuoren kohdalla tämä onnistui hyvin ja nuori innostui taidetyöskentelystä ja sai muuttettua oman flegmaattisen energiansa kantavaksi voimaksi, eteenpäin vieväksi ener-

giaksi tai ainakin pysäytettyä negatiivisen energian kierteen, mikä jarrutti ryhmätyöskentelyä.

Nuoret pystyivät välillä heittäytymään todella hyvin improvisaation maailmaan ja työskentelemään teatteriroolista käsin yhteistyössä muiden nuorten ja ohjaajien kanssa. Pelko itsensä alttiiksi laittamiselle, muiden nähtäväksi jarrutti kuitenkin välillä osallistumista. Improvisaatio oli kuitenkin menetelmä, josta nuoret pääsääntöisesti innostuivat ja tykkäsivät tehdä ja katsoa. Usein esitystilanteissa joku nuorista oli valmis paikkamaan muita ja osoitti esimerkiksi improvisointikykynsä hyväksymällä toisten ehdotukset ja kuljettamalla kohtausta eteenpäin. Samainen nuori oli saattanut aiemmin prosessissa olla hyvinkin passiivinen osallistuja tai käyttää energiansa toisten häiritsemiseen. Taiteentekeminen vaatii kypsytelyä, eivätkä kaikki ole valmiita heti heittäytymään. Kuitenkin juuri tämän tyyppiset tilanteet luovat uskoa siihen, että taidetyöskentelyllä on merkitystä, joka avautuu vasta myöhemmin.

Tekstilähtöisessä työskentelyssä nuorten kanssa tehtiin tarinoita henkilökohtaisella tasolla tai ryhmän yhteisesti esille nostamista aiheista. Usein käytimme tekstin tuottamisen apuna erilaisia runo- ja tarinakaavoja, jotka helpottivat kirjoittamista. Jotkut nuoret pitivät kirjoittamisesta ja tuottivat oma-aloitteisesti hyvinkin paljon tekstiä, toiset tarvitsivat enemmän aikaa ja apua ajatustensa paperille laittamiseen. Tekstin tuottamisesta ei kuitenkaan tehty ongelmaa, vaan sitä tehtiin myös jututtamalla ja toiminnallisilla harjoitteilla, jolloin ohjaajat kirjoittivat tekstejä muistiin. Tekstejä käytettiin kohtausten tekemiseen ja biisien sanoitukseen. Yhdessä prosessissa syntyi erittäin väkeviä ja vaikuttavia monologitekstejä miehistä ja ammattikuvista, jotka nähtiin verstashuoneessa esitettyinä. Tämä esitys erityisesti on jäänyt itselleni erittäin vahvana kokemuksena mieleen. Teksteissä ja esityksissä näkyi taiteen voima, symbolinen kieli, jonka kautta annettiin muoto asioille ja tunteille, joita muutoin voi olla vaikea konkretisoida. Taide etäännyttää ja tuo lähelle. Toinen kirjoittamisen äärellä tapahtunut asia, mikä on vahvasti jäänyt myös mieleeni, on keskustelu kahden nuoren ja kahden ohjaajan välillä. Keskustelu lähti liikkeelle pedofiiliasta ja päättyi siihen millaisia ihmisiä on olemassa ja mikä maailmassa on hyvää, mikä pahaa. Tästä keskustelusta syntyi sanoitus yhteen biisiin.

Tekstien tekemisessä ja käyttämisessä oli useita variaatioita ja esimerkiksi antiikin tarinoiden käyttäminen lähtömateriaalina antoi kohtaustyöskentelylle hyvän rungon. Antiikin tarinoiden teksti määritteli kohtausten henkilöitä ja heidän ominaisuuksia ja mahdollisti asioiden etäännyttämisen ja kajoamisen jopa yhteisöjen sosiaalisiin rooleihin. Ryhmäläiset muun muassa suostuivat siihen, että kiusattu poika sai esittää yhdessä kohtauksessa sankaria. Teatterintekeminen mahdollisti fiktion kautta sosiaalisten roolien muuttumisen, ainakin hetkeksi.

Visuaalisia työtapoja käytettiin myös Sytytin-hankkeessa. Tutustuimme erilaisiin kuvallisen työskentelyn menetelmiin, varjoteatteriin ja lyhytelokuvien tekemiseen. Kuvälähtöistä työskentelyä tapahtui muun muassa itse maalaamalla, kuvakorttien kautta aiheita hakemalla, valokuvaamalla. Kuvatyöskentelyä käytettiin nuorten omakuviin erilaisissa konteksteissa, tunteiden ilmentämiseen ja kuvista esille nousevien asioiden reflektointiin sekä levyn bookletin kuvittamiseen. Kuvat toimivat myös kohtausten innoittajina. Kuvatyöskentely oli usein pienemmässä roolissa suhteessa teatterintekemisen ja musiikkiin, mutta se tuki hyvin kokonaisuutta ja avasi joillekin nuorille väylän oman ilmaisutavan löytymiseen. Otimme välillä prosessin aikana valokuvia nuorista heidän tehdessään taidetta ja annoimme niitä prosessin päättyessä heille itselleen printattuina. Tämä oli nuorille selkeästi merkittävää ja haastattelujen yhteydessä tuli esille, että muutamat nuoret ovat säilyttäneet saatuja valokuvia arvokkaina muistoina.

Varjoteatteri oli yksi menetelmä, jota käytettiin koko Sytytin-hankkeen ajan. Varjoteatteri on muotona yksinkertainen, helposti rakennettava kankaan, valon, värin ja varjon leikki. Varjoteatteri tarjosi voimakkaan visuaalisen elämyksen, jonka suojassa nuoret saattoivat kokeilla työskentelyä oman kehollisuuden, esineiden, kalvoille piirtämisen kautta. Musiikki auttoi usein sekä tunnelmaan virittäytymisessä että liikekielen hakemisessa. Varjotyöskentely mahdollisti ujojen uskaltamisen ja rohkeiden revittelyn. Varjoissa nuoret olivat irrottelen ja hulluttelen, mutta myös hyvin pienimuotoisen ja intiimin työskentelyn äärellä. He olivat samanaikaisesti suojassa kankaan takana ja näkyvillä toisella puolella. Usein nuoret innostuivat irrottelemaan ja nauttivat visuaalisuudesta ja työskentelyn monipuolisuudesta. Varjoissa nuori saattoi nähdä itsensä, tekemänsä naamion tai rautahäkkyrän monella eri tapaa. Valonlähteiden määrä ja suunta, värikalvot, etäisyys kankaasta loivat vaikuttavia ja nopeasti muuttu-

via tilanteita. Varjoteatteri sopi nuorille visuaalisuuden lisäksi myös nopeutensa ja muuntuvuutensa vuoksi. Varjoteatterin prosessit siirtyivät usein esitystilanteisiin, sitä käytettiin osana kokonaisesitystä sen kautta rakennettiin kokonaisdramaturgia. Joissakin esityksissä varjoteatterikohtaukset olivat esityksen kantava voima, mutta joskus nuoret eivät luottaneet varjon voimaan itse esityksessä. Varjoteatteri kävi esityksissä myös vuoropuhelua nuorten esittämien biisien kanssa.

Sytytin-hankkeessa 2009, jota Känkänen ja Rainio tutkivat, tuli varjoteatterista esille varjon suoma suojaista tila, joka mahdollisti leikin kautta rajojen kokeilua sekä tarjosi metaforisen suojan asioiden käsittelyyn. Varjoteatterin kautta purkautui usein myös suodattamattomana se, mitä nuorten mielessä liikkui. (Känkänen, Rainio 2010, 15–16.) Samojen ilmiöiden äärellä oltiin myös Sytytin-hankkeessa 2012–2016.

Naamioteatterissa oleelliseksi muodostui itse naamion valmistaminen, ei niinkään naamionäyttelemineen. Toisaalta kuitenkin naamiohahmojen esittäytyminen varjoteatterissa ja vaellusdraamassa olivat hyvin vaikuttavia. Äännettömiä hahmoja näyttämöissä maisemissa, mutta myös yhteisöjen tutuissa tiloissa. Hahmoissa, joilla oli tuttu vartalo, mutta kasvoilla naamio, oli jotakin varsin pysäyttävää ja symbolista.

Itse naamioiden tekemisvaihe oli äärettömän mielenkiintoinen ja koskettava. Kipsinauha-tekniikalla toteutetut naamiot kiteyttivät paljon nuorten ajatuksia ja omaa kokemusmaailmaa. Työskentelyssä oli näkyvillä taiteen salliva, kontrollista vapaa tila, joka mahdollisti nuorten mielessä pyörivien ajatusten näkyväksi tekemisen ja muuttamisen taiteen kielelle sekä itse naamion tekemisessä että esityksellisessä muodossa. Konkreettinen tilanne, jossa naamioita tehtiin, avasi mahdollisuuden asioiden jakamiseen nuorten ja ohjaajien välillä, sekä sanoilla että äännettömästi. Kohtaaminen oli intensiivinen, luottamuksellinen ja herkisti työskentelylle. Toisessa paikassa teimme naamioita kaikki ohjaajat ja nuoret samanaikaisesti samassa tilassa (pääasiassa ulkona) ja olimme yksilöllisen huomioimisen ja samalla kollektiivisen, yhteisöllisen kohtaamisen äärellä. Toisessa paikassa työskentely oli hyvin intensiivistä pienryhmätyöskentelyä. Nämä saman työtavan erilaiset toteuttamistavat kuvaavat mielestäni hyvin sitä, että mietimme aina ILMI Ö:n ohjaajien kanssa kuinka me toteutamme toimintaa niin, että se mahdollistaa nuorten äänen kuulumisen ja vahvistavien kokemusten saamisen taiteen äärellä ja taidetta tehden parhaalla mahdollisella tavalla.

Lyhytelokuvien (videoiden) tekeminen oli käyttämistämme taidemuodoista varmasti nuorille tutuin, sillä moni nuorista on tehnyt niitä itsenäisesti aiemminkin. Tuttu väline auttoi keskittymään sisältöön ja etäännyttämään asioita. Lisäksi videon käyttäminen esitystilanteessa antoi nuorille mahdollisuuden olla suojassa eri tavalla kuin livenäyttelemisen, koska materiaali oli tuttua ja se oli katsottu etukäteen, tiedettiin mitä odottaa. Kontakti yleisöön tuli kuvan kautta, eikä ollut niin jännittävää ja arvaamatonta kuin kohtaaminen näyttämöllä tässä ja nyt hetkessä. Monelle nuorelle esiintyminen yleisön edessä on todella haastavaa ja meidän toimintaympäristössämme myös ryhmän paineet olivat ehkä jopa normaalia korkeammat.

Videoiden tekeminen ja käyttäminen osana esitystä toimii todella hyvin juuri edellä mainituista syistä. Lisäksi videosta teki toimivan uudelleen kuvauksen mahdollisuus ja editointi. Periaatteessa emme pystyneet tekemään mittavia editointeja ja siksi alkusuunnittelulla olikin tärkeä osa videoiden tekemisissä. Suunnittelimme kohtaukset ja kuvasimme ne yksi kerrallaan, joten editointia tapahtui myös tätä kautta. Nuoretideoivat kohtaukset ja toimivat niissä näyttelijöinä, kuvaajina sekä musiikin ja kuvattujen kohtausten valitsijoina, yhteistyössä ohjaajien kanssa. Videoiden käyttäminen yhtenä taidetyöskentelyn muotona motivoi nuoria, antoi heille suojaa livetilannetta varten sekä samalla yhdisti osaksi kokonaisuutta ja toi lisäarvoa esityksiin.

Musiikki oli vahvassa osassa Sytytin-hankkeessa varsinkin 2014-2016, jolloin nuorten kanssa tehtiin biisejä sekä osana muuta näyttämöllistä ilmaisua että omana kokonaisuutenaan tekemällä Levysopimaton-levy. Nuorille tarjottiin mahdollisuutta tekstien tekemiseen, itse soittamiseen sekä levyntekemisen yhteydessä bookletin (levyn yhteydessä oleva kirjanen) kuvittamiseen. Tekstintekemistä ja kuvittamista olen avannutkin jo aiemmin osittain tässä luvussa. Suurin osa nuorista kokeili soittamista lähtien avoimin mielin mukaan ja he oppivatkin nopeasti perusasioita kuvionuottimenetelmän avulla. Soittamisen alkutaival oli kuitenkin melkoisen haastavaa, kun nuoret olivat uuden asian äärellä, monet omien kykyjensä ääri rajoilla ja lisäksi piti tehdä yhteistyötä. Olen kirjoittanut muistiooni *"Kun ei tiennyt, mitä tehdään, meni hermo. Kun odotti vuoroa, meni hermo. Kun kaikki ei mennyt suunnitelmien mukaan, meni hermo. Aina meni hermo"*. Musiikin tekemisessä oltiin myös kehittämisen äärellä, kun mietimme ja kokemuksiimme nojaten muokkasimme toimintatapojamme. Ihannemäärä musiikkia tehdessä oli 2-3 nuorta yhden ja joissakin tapauksissa kahden ohjaajan

kanssa. Musiikin tekeminen kehitti paitsi nuorten soittamisen taitoja, niin myös keskittymiskyvyn lisääntymistä ja ryhmätaitoja. Sooloilu ei tuottanut tulosta ja toisaalta soittaminen ei antanut tilaa eikä mahdollisuutta toisten lyttäämiselle, kun jokaisen piti keskittyä omaan soittamiseen.

Levyntekeminen oli oma prosessinsa, joka vaati nuorilta paljon mutta vastineeksi myös antoi paljon. Prosessiin sitoutuneet nuoret kokivat vahvoja onnistumisen kokemuksia ja myös nuorten keskinäinen kunnioitus kasvoi levyn tekemisen aikana (nousee esille myös nuorten haastatteluissa). Jotkut nuoret miettivät biisien sanoituksia myös vapaa-aikanaan eli taidetyöskentely laajeni nuorten perusarkeen.

Lisäksi levy yhdisti kahden lastenkodin nuoret yhteisen tavoitteen kautta. Molemmissa paikoissa prosessit olivat omia, mutta nuoret kohtasivat toisensa levynjulkistamisen yhteydessä. Nuoret antoivat tunnustusta toistensa tekemille biiseille ja myös arvostus toisia nuoria kohtaan lisääntyi. Tämä asia näkyy myös tutkimusaineistossa, nuorten haastatteluissa.

3.3 Nuoren ja ryhmän prosessit taidetyöskentelyssä

Ryhmätilanteissa nuorten osallisuuden aste vaihteli melkoisesti. Vaihtelut olivat välillä erittäin nopeita, saman tapaamiskerran aikana nuoren osallistuminen saattoi heilahdella erittäin aktiivisesta lähes passiiviseen. Oman haasteensa toimintaan toi aluksi myös nuorten keskinäisen kulttuurin voima. Se saattoi pitää yllä negatiivista vastustamisen kierrettä ja vahvoja jo muutoinkin yhteisössä olevia sosiaalisia rooleja. Myös nuorten eriytyisyys vaikutti ryhmädynamiikan syntyyn. Toisaalta ne, jotka ylipäättään olivat tulleet mukaan toimintaan, kertoivat läsnäolollaan taidetoiminnan kiinnostavan. Motivaatio saattoi olla aluksi tunneilta pois pääseminen, mutta se muuttui monella prosessin myötä ja itse tekeminen alkoi kiinnostaa.

Kurt Lewinin mukaan ryhmädynamiikkaan kuuluvat ryhmäläisten keskinäinen jännite, voimavarat, motiivit, kiinnostuksen kohteet ja tunteet. Iso osa ryhmädynamiikasta on näkymätöntä ja se lähtee liikkeelle ryhmäprosessien vaikutuksesta. Tunnetilat, sosiaaliset ärsykkeet, erilaiset impulssit ja ympäristö ovat liikkeelle panevia voimia. Ryh-

män dynamiikka ja vuorovaikutus ohjaavat ryhmän toimintaa ja saavat aikaan erilais-
ten roolien syntyminen. Yleensä johtajan rooli (tehtävärooli) syntyy ensimmäisenä.
Muita tehtävärooleja ovat esimerkiksi rohkaisijan tai välittäjän rooli, jotka ylläpitävät
ryhmän toimintaa. Yksilölliset roolit perustuvat henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja
taitoihin ja asenneroolit puolestaan kuvaavat henkilön käyttäytymistä ryhmässä, esi-
merkiksi hauskuttajan, alistujan, auttajan rooleina. (Kauppila 2005, 92–93.)

Sytytin-hankkeen ryhmissä oli nähtävissä näitä kaikkia rooleja. Monessa prosessissa
oli selkeästi näkyvässä johtajan rooli, jonka kautta toiminta eteni. Johtajan rooli saattoi
olla jo olemassa oleva sosiaalinen rooli, joka joissakin tapauksessa määritteli myös
muiden ryhmään tulijoiden tekemistä tai lopettamista. Parhaimmillaan kuitenkin juuri
nämä valmiit sosiaaliset roolit poistuivat taidetoiminnan ansiosta ja antoivat mahdolli-
suuden uudenlaiseen toimintaan ja vuorovaikutukseen, vaikka toisaalta useasti juuri
nämä johtajan roolissa olevat nuoret veivät toimintaa eteenpäin energisellä tyylillä eli
asioilla oli kaksi puolta. Ilahduttavasti lähes joka prosessissa tapahtui, että joku nuori
nousi henkilökohtaisten taitojensa ja rohkeutensa vuoksi esille ja sai osakseen sel-
laista huomiota ja hyväksyntää, jota ei muutoin yhteisössä ollut saanut. Usein tapah-
tui myös niin, että hiljainen, näennäisesti aika ajoin passiivinenkin nuori otti ison roo-
lin esityksen paikkaamisesta eli hän oli ollut koko ajan vahvasti läsnä toiminnassa,
vaikkakin melko näkymättömästi muiden nuorten mielestä. Ohjaajat olivat tämän toki
huomioineet, mutta eivät voineet aina nostaa nuorta näkyville, sillä aktiivisen roolin
ottaminen vaati joiltakin nuorilta huomattavan paljon aikaa ja oikeaa hetkeä.

Taidetyöskentely, saman asian äärellä oleminen ja yhteinen heittäytyminen sekä uu-
den kokeileminen tasa-arvoistivat mielestäni nuoria. Tämä ilmeni parhaillaan toisten
nuorten tukemisena ja myönteisen palautteen antamisena sanallisesti tai sanatto-
masti. Hiljaisuus ja nyökyttely olivat myös hyväksyntää ja positiivista palautetta. Eri-
tyisesti haastatteluissa nuoret nostivat esille arvostuksen toisten nuorten tekemisiä
kohtaan. Lisäksi he nimesivät toisten nuorten rooleja, joilla oli ollut heille iso merki-
tys. Näistä ensisijaisia olivat kannustajan ja esimerkin näyttäjän roolit. Toisten tuke-
minen ja kannustaminen toki vaihtelivat ryhmittäin hyvinkin paljon, kuin myös se mis-
sä vaiheessa sitä tapahtui.

Vaikka ohjaajat havainnoivat ja herkästi aistivat mitä ryhmässä tapahtuu, niin aina hekään eivät olleet tilanteen tasalla. Nuorten viestintä työpajoissa sisälsi ajoittain paljon väärintulkittamisen mahdollisuuksia ohjaajille, sillä joskus nuorten käyttämä kieli ja sanaton viestintä olivat sellaisia mitä ohjaajat eivät ymmärtäneet. Hankkeen aikana tapahtui myös niin, että periaatteessa ohjaajien näkökulmasta katsottuna hyvässä vuorovaikutustilanteessa ryhmässä tapahtuikin kiusaamista eli taidetta käytettiin kiusaamisen välineenä. Kokemuksellinen, ammatillinen tieto auttoi kuitenkin myös näihin tilanteisiin ja pystyimme jatkossa ennakoimaan vastaavanlaisia tilanteita. Viestinnän tasoissa nuorilla ilmeni paitsi sanallinen taso, niin myös vahvasti tunteiden viestinnän sanaton taso. Ilmapiiri ja fiilikset saattoivat vaihdella todella nopeasti ja tunnekokemukset tarttuivat helposti muihin ryhmäläisiin, sekä hyvässä että pahassa. Aina nuoret eivät uskaltaneet näyttää todellisia ajatuksiaan ja tunteitaan, vaan liioittelivat halutessaan huomiota ja esittivät erilaisia selityksiä asioille, kun eivät uskaltaneet tai jaksaneet sitoutua toimintaan. He siirsivät syyn ikään kuin muille että saavat omasta mielestään oikeutuksen olla tulematta toimintaan mukaan. Useat näistä nuorista tarvitsivat hyvin henkilökohtaista ohjausta, koska ryhmässä työskentely ja sen aiheuttamat paineet estivät oman vapaan ilmaisun. Aina eivät henkilökohtainen huomiointi ja toiminnan yksilöllinen suunnittelukaan auttaneet, vaan nuori lopetti ryhmässä.

Ryhmän toimivuuteen vaikuttaa oleellisesti vuorovaikutus. Ryhmässä syntyy ryhmäytymisen ja ryhmän kiinteyden (koheesio) ansiosta ryhmäidentiteetti. Ryhmän tehtävät voidaan jakaa yleisellä tasolla kahteen ryhmään: ensiksi ryhmä pyrkii saavuttamaan sovittuja toiminnallisia tai muita tavoitteita ja toiseksi säilyttämään kiinteytensä. Kiinteyts sitouttaa ryhmän toimintaan ja sen vaikutus nähdään positiivisena tuloksissa (Kauppila 2005, 86). Sytytin-hankkeessa jokainen ryhmä (13) oli luonnollisesti omanlaisensa. Kuitenkin kaikissa ryhmissä oli havaittavissa samansuuntaisia ryhmän kehitysvaiheita. Kauppilan mukaan ryhmän kehitysvaiheet voidaan jakaa viiteen osioon. Ensimmäisessä eli muotoutumisvaiheessa pohditaan pelisääntöjä, ollaan etäisiä ja tarkkailevia ja etsitään omaa paikkaa ryhmässä sekä odotetaan aloitteita muilta osallistujilta ja ohjaajilta. Toisessa vaiheessa jäsenten esille tuomat asiat ja näkemykset saattavat olla ristiriidassa keskenään ja niiden yhteensovittamiseen tarvitaankin rakentavaa työskentelyä. Tässä toisessa, myös kuohunta- eli konfliktivaiheeksi nimeytyssä vaiheessa ryhmän jäsenet voivat klikkiytyä myös omiksi pieniksi sirpaleryhmik-

seen ilman hyvää yhteistyötä. Tämä toinen vaihe voi myös nostaa esille aiemmin ihmisten välillä olleita ongelmia ja ristiriitoja sekä koetella ryhmän kiinteyttä ja yhteneväisyyttä. (emt., 97–98.) Sytytin-hankkeessa varsinkin tämä toinen vaihe oli hyvin tunnistettava ja ratkaiseva yhteistyön onnistumiselle.

Kolmannessa vaiheessa Kauppilan mukaan ryhmän toiminta ja menettelytavat vaikiintuvat, sisäinen yhteenkuuluvuus lisääntyy ja vuorovaikutus paranee. Eletään rakentavan, yhteistoiminnan syntymisen kautta, jossa kuitenkin on vielä olemassa ristiriitojen mahdollisuus tai niitä kaunistellaan. Neljäs vuorovaikutuksellinen vaihe on nimeltään kypsän toiminnan vaihe. Toiminta ja ryhmä ovat muodostuneet sekä sitoutuneet yhteiseen tavoitteeseen. Yhteiset saavutukset lisäävät motivaatiota, energiaa kohdennetaan oikein ja toiset ryhmäläiset huomioidaan paremmin. (emt., 98–99.)

Nämä vaiheet menivät Sytytin-hankkeessa parhaimmillaan juuri näin, mutta usein ryhmän sirpaleisuutta esiintyi vielä niin sanotussa kypsän toiminnan vaiheessakin. Ryhmän tiiviys aaltoili joissakin ryhmissä loppuun saakka, eikä ryhmäidentiteettiä päässyt kunnolla muodostumaan. Kuitenkin todella monissa prosesseissa kolmannessa vaiheessa, kun toiminta, menettelytavat ja toiminnan suunta selkiintyivät, alkoi yhteisen tekemisen vaihe. Tässä vaiheessa ryhmässä olivat yleensä ne nuoret, jotka jatkoivat prosessin myös loppuun saakka. Teimme Sytytin-hankkeessa huomioita ja kehittämistyötä myös ryhmän toimivuuden ja ryhmädynamiikan suhteen, jotta pystyimme yhdessä nuorten kanssa viemään prosessit onnistuneesti esitykselliseen loppuun. Yhteiseen sitoutumiseen auttoi jälleen kerran juuri kyseisiin tilanteisiin sopivien taidemenetelmien valinnat, usean ohjaajan mahdollistama pienryhmätyöskentely sekä nuorten positiivinen huomiointi.

Ryhmän viides vaihe on hajoamisen vaihe, joka Kauppilan mukaan on luonnollista, jos siihen on varauduttu. Se saattaa kuitenkin olla myös ahdistava ja vaikea, jos ryhmässä on syntynyt vahvoja tunnesiteitä tai toiminta on jatkunut kauan. Vaikka Kauppila jakaakin ryhmän toiminnan kehitysvaiheet melko selkeästi viiteen osaan, niin vaiheet voivat edetä ryhmissä hyvin eri tavoin. Vuorovaikutukseen vaikuttavat monenlaiset ulkoiset ja sisäiset tekijät, jotka saattavat muuttaa ryhmän kehitystä tai jopa palauttaa sitä aiempiin vaiheisiin. (Kauppila 2005, 99.)

Sytytin-hankkeessa oli mielestäni hyvin tyypillistä juuri aikaisempiin vaiheisiin palaaminen ja seilaaminen eri vaiheiden välimaastossa. Vaikka joskus oli tunne, että prosessissa mennään nyt loogisesti eteenpäin, niin yllättäviä muutoksia tulikin vastaan seuraavassa tapaamisessa. Toisaalta tästä omanlaisesta logiikasta tuli myös hankkeessamme normaalia, johon osasimme suhtautua ja varautua etukäteen. Joissakin ryhmissä lopullinen sitoutuminen ja yhteenkuuluvuuden tunne tapahtui vasta ihan viimeisellä kerralla, kun nuoret olivat valmiin esityksen äärellä. Kuitenkin nuorten haastatteluissa tuli esille, kuinka tärkeää toisten nuorten tuki ja mukanaolo oli ollut koko prosessin ajan. Ryhmäläiset oli se asia, joka nostettiin ensimmäisenä ja vahvimmin esille. Ryhmän hajoaminen oli osalle nuorista varmasti melko samantekevää, mutta joillekin jäi kaipuu ja innostus jatkaa toimintaa. Haastatteluissa tämä näkyi muun muassa siinä, kun nuoret sanoivat että heitä kiinnostaisi jatkaa taidetoimintaa, mutta pääsääntöisesti samojen ihmisten kanssa. Taidetyöskentely yhdisti nuoria, jotka eivät muutoin olleet toistensa kanssa paljoa tekemisissä, joten ryhmäläisiin tutustuminen ja yhteinen tekeminen olivat vaatineet nuorilta paljon energiaa. Palkinnoksi he saivat yhteisiä, vaikuttavia kokemuksia ja tunteen siitä, että he osaavat ja pystyvät tekemään asioita loppuun.

Teatterin työtavat ja taidelähtöiset menetelmät mahdollistivat nuorten keskinäisen työskentelyn ja toisiinsa tutustumisen tekemisen kautta. Taidetyöskentely antoi nuorille mahdollisuuden omien ajatustensa esilletuomiseen ja käsittelemiseen turvallisessa ja innostavassa ilmapiirissä ja tilassa. Roolityöskentely avasi mahdollisuuksia mennä toisten ihmisten nahkoihin ja lisätä ymmärrystä heistä ja heidän maailmoistaan. Teatteri ja draama mahdollistavat roolissa toimimisen ja faktan ja fiktion sekoittamisen. Nuorille oli turvallista ja innostavaa kokeilla erilaisia rooleja ja tunteita maailmassa, jossa kaikki oli mahdollista. Hannu Heikkinen puhuu esteettisestä kahdentumisesta, jonka kautta itsen ja maailman tarkastelu erilaisista näkökulmista ja erilaisissa tilanteissa mahdollistuu. Luomalla draaman maailmoja luodaan samalla fiktiivisiä transformatiivisia tiloja, jotka ovat tässä ja nyt, mutta eivät pysyvästi, vaan hetkellisesti. Heikkinen sijoittaa esteettisen kahdentumisen lähinnä draamakasvatuksen maailmaan, mutta nostaa sen juuriksi draaman lisäksi kasvatuksen kautta tulevan sosiokulttuurisen lähestymistavan ja esittämiseen tähtäävän teatterin. Näiden tavoitteena on kulttuurinen oppiminen, joka tapahtuu kokemuksellisuuden, moninäkökulmaisuuksien ja voimaantumisen kautta. (Heikkinen 2002, 138). Pekka Korhonen pu-

huu samasta asiasta osallistavan teatterin termillä. Osallistava teatteri tarjoaa samanaikaisesti vakavan, leikillisen ja merkityksellisen tilan, jossa käsitellä asioita fak-tan ja fiktion maailmassa. Välimaastoissa, rajapinnoilla toimiminen mahdollistaa itsen katsomisen kahdesta suunnasta, omana itsenä ja roolihenkilönä sekä tasa-arvoistaa tekijöitä. Fiktion maailmassa kaikkien mielipiteet ovat yhtä arvokkaita, eikä kenelläkään ole valmiita yhteiskunnallisia tai ammatillisia rooleja. Roolin suoma turva tarjoaa mahdollisuuden tajuta omat ajatukset yhdenvertaisina muiden kanssa ja tämä koke-mus voi olla hyvinkin voimaannuttava. (Korhonen P. 2007, 112–113).

Taiteentekeminen mahdollisti nuorille prosessien ohella lopputuloksen, jossa asioilla on muoto, järjestys ja merkitys. Sytytin-hankkeeseen osallistuneille nuorille näen tämän olleen erityisen merkittävää, sillä usein heidän arjessaan monet asiat ovat jää-neet kesken ja arjen haasteellisuus on välillä hahmotonta ja vailla suuntia. Parhaim-millaan taidetyöskentely mahdollistaa nuorille huippuelämyksiä, jossa he saavat tun-teen asioiden hallitsemisesta ja loppuunsaattamisesta yhteisvoimin toisten nuorten kanssa. Tämä mahdollistaa luottamuksen kasvun omaan ja muiden tekemiseen pait-si teatterintekemisessä, myös muilla elämän osa-alueilla. Lisäksi sillä on merkitystä itsetunnon vahvistamiseen. Nuoret hyväksyvät itsensä ja kokevat itsensä myös mui-den silmissä hyväksytyiksi. Positiivisen palautteen antaminen vahvisti myös nuorten itsetuntoa ja poisti riittämättömyyden tunnetta. Useat nuoret olivat melko levottomia ja impulsiivisia ja heidän oli vaikea välillä hillitä itseään. Teatterin tekeminen salli ja mahdollisti ja tietenkin myös kannusti purkamaan impulsiivista käyttäytymistä taide-työskentelyn kautta.

Hyvä itsetunto onkin tunnetta siitä, että ihminen kokee olevansa hyvä. Kun minäkäsi-tyksessä on vallalla positiiviset ominaisuudet, koetaan itsetunto hyväksi. Hyvä itse-tunto on itseluottamusta ja itsensä arvostamista sekä oman elämän näkemistä ainut-kertaisena ja merkittävänä. Hyvään itsetuntoon kuuluu myös kyky arvostaa muita ja antaa tunnustusta toisten osaamiselle kokematta sitä itselle uhkana. Itsetunnon puu-te voi saada aikaan toisten ihmisten kritisoimista ja vähättelyä. Hyvällä itsetunnolla varustettu ihminen ei mieti koko ajan mitä muut hänestä ajattelevat, vaan uskaltaa olla rohkeasti oma itsensä päätöksissään ja ratkaisuihmissaan. (Keltikangas-Järvinen 2001, 17–23). Itsetunto on yhteydessä ihmisen yleiseen hyvinvointiin, sillä hyvän it-setunnon omaava ihminen näkee asioita positiivisemmin ja sietää pettymyksiä pa-

remmin. Huono itsetunto on yhteydessä oman elämän hallinnantunteeseen ja ihminen voi kokea itsensä objektiksi, jota muut ohjailevat. Tämä voi aiheuttaa passiivisuutta ja myös vaikeuttaa sosiaalisia kanssakäymisiä. (emt., 36–37). Sytytin-hankkeen nuorissa oli välillä havaittavissa piirteitä, etteivät he luottaneet itseensä, toisiinsa tai ympärillä oleviin aikuisiin. Taidetoiminnan tavoitteena olikin tarjota nuorille mahdollisuus tehdä itse ratkaisuja ja ohjata toimintaa haluamaansa suuntaan.

3.4 Taiteilija-ohjaajien monet roolit ja työote

Teatteri ILMI Ö:n työryhmälle on kertynyt paljon kokemusta huostaan otettujen nuorten kanssa työskentelystä. Taiteilija-ohjaajien tehtävä tämän tyyllisissä hankkeissa on samanaikaisesti haastava ja palkitseva, sillä toiminnan onnistuminen vaatii aikaa, kaikkien yhteistyötahojen sitoutumista ja erityisesti nuorten innostumista ja luottamuksen voittamista, unohtamatta tekijöiden raudanlujaa ammattitaitoa. 4,5 vuoden Sytytin-hanke on loistava osoitus siitä, kuinka taidetoiminnasta on tullut merkityksellistä ja kuinka se on tuottanut onnistumisen kokemuksia paitsi nuorille niin myös ohjaajille. Sytytin on saanut vuosi toisensa jälkeen ILMI Ö:n työryhmän miettimään käyttämiään toimintatapoja ja kehittämään taidetyöskentelystä toimivan konseptin lastenkotien ja erityiskoulujen kontekstiin, mikä tietysti on sovellettavissa muuallekin.

Taiteilija-ohjaaja joutuu ja pääsee työskentelemään tämän tyyllisissä hankkeista monenlaisissa eri rooleissa. Hän on toiminnan taiteilija-ohjaaja, mahdollistaja, kanssatekijä, kynnysten madaltaja, innostaja, esimerkki, esiintyjä, organisoija, fasilitaattori. Hän ottaa nuorten ideoita vastaan arvottomatta, mahdollistaa taiteen tekemiselle kontrollista vapaan tilan, mutta samaan aikaan vetää rajoja jollekin toiselle osalle ja huomio yhteisöissä vallitsevat lainalaisuudet ja toimintatavat. Hän menee yhteisöön taiteilijan fokuksella, mutta omaa myös vahvan pedagogisen otteen. Hän edustaa nuorille ehkä uudenlaisen tekemisen tapaa, työnkuvaa ja roolimallia. Taiteilija-ohjaaja on innostaja ja innostuja, hän toimii vuorovaikutteisesti ja dialogisesti nuorten kanssa. Hänen asenteensa taidetyöskentelyyn ja sen voimaan ja merkityksellisyteen on luottava ja positiivinen.

Sytytin-hanke on vahvistanut ILMI Ö:n työryhmän kokemuksellisia taitoja, hiljaista tietoa ja nuorissa olevien voimavarojen ja innostuksen tunnistamista. Teatteri on kohtaamisen paikka, johon on sisäänrakennettu vuorovaikutuksellisuus ja kohtaamisen taidot. Sytytin-hankkeessa puhuttiin nuorten kuuntelemisesta, näkyväksi ja kuulluksi tulemisesta, aidosta kohtaamisesta sekä ideoiden vastaanottamisesta arvottomatta. Nämä asiat löytyvät myös myönteisen tunnistamisen käsitteestä.

Myönteisessä tunnistamisessa on lähtökohtana nuorten tunnistaminen ja tunnustaminen sellaisilla tavoilla, jotka kunnioittavat sekä nuorten yksilöllisiä erilaisuuksia että heidän yhteisöllisiä siteitään. Nuoria ei erotella tuettaviin ja pärjääviin, vaan myönteistä tunnistamista voidaan toteuttaa kaikkien kanssa, kaikissa olosuhteissa. Kyse on ideologiasta, jossa arvostetaan erilaisuutta, tunnistetaan voimavaroja ja vahvistetaan nuoria tätä kautta. Tunnistamisen merkitys laajenee, kun sitä ajatellaan myös tunnustamisen kautta. Tunnustamiselle olennaista on vuorovaikutuksellisuus ja lapsen tai nuoren kokemus siitä, että hänet tunnistetaan oikein, aitojen ominaisuuksien, eikä automaattisten luokitusten tai kategorioiden kautta. (Kallio, Korkeamäki, Häkli 2015, 15–17.) Sytytin-hankkeessa puhuimme nuorista, emme lastenkotinuorista, erityisnuorista emmekä varsinkaan laitosnuorista.

Myönteinen tunnistaminen pyrkii siihen, että ihmisellä on oikeus tulla ymmärretyksi siten, että se sopii yhteen ihmisen oman rakentavan itsekäsityksen kanssa. Tällainen tunnistaminen vahvistaa ihmisen itsetuntoa ja itsensä arvostamista sekä ehkäisee nöyryytyksen, epäoikeudenmukaisuuden ja eriarvoisuuden kokemuksia. Myönteinen tunnistaminen voi sekä edistää että vahvistaa lasten ja nuorten hyvinvointia. Oleellista on löytää se tekemisen tapa ja ne sanat, joiden kautta lapsi tai nuori kokee itsensä arvokkaaksi omana itsenään omassa arkiympäristössään. Tunnistamisen tilanteet ovat kontekstisidonnaisia ja ne edellyttävät tilannekohtaista herkkyyttä, sosiaalista tietoutta ja ymmärrystä sekä molemminpuolista kunnioitusta. Keskittyminen voimavaroihin tukee itsetuntoa ja vahvistaa myös yhteisöllistä toimijuutta. (Kallio, Korkiamäki, Häkli 2015, 18–22.)

Myönteinen tunnistaminen ei tarkoita rajoista ja arvoista vapaata toimintaa, vaan nuoren kokemusmaailman ottamista lähtökohdaksi tunnistamiselle. Yksilöllistä ja yhteisöllistä toimijuutta voidaan tukea valikoiden eli myönteinen tunnistaminen ei tarkoi-

ta kaiken hyväksymistä. Ymmärrys arjen tilanteista sekä ammatillinen herkkyys ja valppaus auttavat tunnistamaan, millaista tunnistamista kukin nuori tarvitsee ja ansaitsee. Nuoret ovat herkkiä aistimaan ovatko palautteet aitoja vai eivät, joten rutii-ninomaiset ja tyhjät keuhut eivät toimi positiivisen tunnistamisen työkaluina.(emt., 2015, 24–26.)

Myönteisessä tunnistamisessa on keskeinen rooli oletuksista vapaalla tutustumisella. Aito kiinnostus nuorten tekemisiin, näkökulmiin ja mielipiteisiin riippumatta siitä, mihin ne liittyvät, avaa ovia nuorten elämismaailmoihin. (Stenvall, Korkeamäki, Kallio 2015, 45). Myönteisen tunnistamisen mukaan tutustumisen pitää tapahtua vastavuoroisesti ja erilaisuutta arvostaen, riippumatta iästä, asemasta, osaamisesta, taidoista tai taustaista. Kokemusten ja näkemysten jakaminen voi synnyttää tasapuolisia, aitoja kohtaamisia (emt., 54).

Itse olin mukana eräässä kohtaamisessa, jossa nuoret hermostuivat ja kyseenalaistivat taidetoiminnan kommentoimalla sitä muun muassa sanoilla ”Mitä vittua te meistä haluatte, me ei olla mitään idiootteja, joita tarvitsee koko ajan kehua.” Tämä käyttäytymisen muutos mietitytti meitä todella paljon. Mistä tuli tämä muutos? Oliko kyse kenties siitä, että emme olleetkaan prosessin siinä vaiheessa tasavertaisina tekijöinä, vaan oikaisimme muutamia vuorovaikutuksen kannalta välttämättömiä työvaiheita, emmekä esimerkiksi varmistaneet nuorten omistajuutta heidän omiin, heille merkityksellisiin materiaaleihinsa? Keskustelu ja toiminnan suunnan tarkistaminen onneksi auttoivat ja pääsimme jatkamaan yhteistyötä hyvässä, jopa aiempaa paremmassa hengessä. Tämä tilanne oli vahva muistutus siitä, kuinka tunteen tulla oikein kohdaksi ja tulkituksi pitää olla molemmin puoleinen. Luottamuksen löytyminen ja säilyminen edellyttää asioiden avaamista rehellisesti ja eettisesti.

Sytyttimessä myönteistä tunnistamista edesauttoi se, että me ohjaajina olimme valppaina ja herkkillä kaikissa tilanteissa. Tämä onnistui osittain myös siksi, että useamman ohjaajan läsnäolo mahdollisti kaikkien nuorten huomioimisen samanaikaisesti. Joskus joidenkin nuorten toiminta ja heidän antamat impulssit olivat niin pieniä, että ilman usean ohjaajan ja tilanneherkkyyden läsnäoloa olisi kullannarvoinen hetki saatanut mennä ohi. Näillä pienilläkin onnistumisen ja positiivisen palautteen saamisen hetkillä koettiin olevan merkitystä keräämäni aineiston mukaan. Tietenkin nuorten

ideoiden ja ajatusten vastaanottaminen arvottomamatta ja niitä kritisoimatta tai morali-soimatta auttoi myönteisen tunnistamisen hetkien syntymistä.

Joissakin hetkissä pohdin myös eettisesti toimintaamme. Mihin vetää raja, kuinka paljon vapautta antaa nuorille aiheiden käsittelyssä, kuinka voimme toimia ettemme asetu yhteisöjen yleisiä sääntöjä vastaan? Emme tietenkään toimineet missään vaiheessa tietoisesti yhteisöjen sääntöjä vastaan, mutta käsittelimme sellaisia nuorten esille nostamia aiheita, kuten päihteitä, joihin yhteisöissä oli erilainen lähestymistapa ja juuri siksi yhteistyön merkitys tämän tyyppisissä töissä on erityisen tärkeää. Kuitenkin juuri taide on sellainen väline, joka mahdollistaa arkaluontoistenkin asioiden käsittelyn symbolisella tasolla, fiktion maailmassa, etäännytettyinä, metaforien kautta. Taidetoimintamme lähtökohtana oli ottaa vastaan nuorten ajatukset niitä arvottomamatta ja työskennellä kontrollista vapaassa tilassa. Niin myös teimme ja mielestäni toimimme koko ajan erittäin eettisesti.

4 AINEISTO, AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

Opinnäytetyöni aineisto koostuu 4,5 vuoden ajalta Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hankkeesta. Hanke on erinomainen tutkimuskohde, koska sitä on toteutettu reilun neljän vuoden ajan samoissa paikoissa, kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa kouluissa. Nuoret, jotka ovat olleet mukana Sytytin-hankkeen taidetoiminnassa, asuvat ja käyvät koulua näissä yhteisöissä. Hankkeen arvoa tutkimuskohteena lisää se, että sitä on tehty pitkäjänteisesti, lähes koko ajan samojen ohjaajien toimesta ja lähtökohtaisesti samojen tavoitteiden kautta. Hankkeen toimintatapoja on kehitetty koko toiminnan ajan ja siitä on raportoitu rahoittajalle, Lasten ja nuorten säätiölle säännöllisin väliajoin. Merkittävää tutkimuksen kannalta on, että haastatelluissa nuorissa on mukana sekä yhden kokonaisuuden että useamman vuoden ajan mukana olleita, kuin myös taidetoiminnan keskeyttäneitä nuoria (Liite 1). Hankkeen rahoittaja on ollut koko hankkeen ajan sama ja nähnyt taidetoiminnan arvon osana valtakunnallista Myrsky-hanketta. Opinnäytetyötäni varten hain ja sain tutkimusluvan Sosiaali- ja terveysviraston lastensuojelun johtajalta.

Aineistoa opinnäytetyöhöni olen hankkinut osallistuvalla havainnoinnilla, haastatteluilta ja kyselylomakkeilla. Lisäksi aiempien vuosien videomateriaali ja rahoittajalle toimitetut raportit toimivat aineistona, samoin kun pitämäni tutkimuspäiväkirja/muistiot. Lisäksi syksyn 2016 aikana keräsin nuorilta taidetyöpajoissa sarjakuvan muodossa päivän fiiliksiä, joita hyödynsin haastattelujen apuna ja elävöittäjänä.

Kerätty haastatteluaineisto on pääasiassa minun itseni keräämää, mutta touko- ja lokakuun 2016 nuorten haastattelussa oli mukana myös Teatteri ILMI Ö:n Kaisa Koskinen. Ratkaisu oli luonteva siinä vaiheessa, kun odotin työlleni varsinaista tutkimuslupaa, eikä sen saamisesta ollut täyttä varmuutta. Kuitenkin kaikki haastattelut on tehty sekä Sytytin-hanketta että opinnäytetyöni tutkimusta ajatellen. Kaikkien haastattelujen kirjaaminen, purku ja analysointi on omaa tulkintaani. Toisen taiteilija-ohjaajan läsnäolo toi kuitenkin haastatteluihin ainoastaan positiivista merkitystä, olimme kaikki vahvasti saman asian äärellä. Lisäksi minun oli hyvä myös välillä havainnoida haastattelutilannetta, kun en itse ollut äänessä.

Sytytin-hankkeen raporttimateriaali, alku- väli- ja loppuraportit, mitkä on toimitettu rahoittajalle, Lasten ja nuorten säätiölle, pohjautuvat Teatteri ILMI Ö:n työryhmän suunnittelu- ja reflektointipalaverissa käytyihin keskusteluihin (Anne Korhonen, Kaisa Koskinen, Sari Tupamäki vuosina 2012–2016 sekä Minna Savin 2012-2013 ja Heikki Tani 2014–2016). Minä olen hankkeen vastuutaitelijana kirjannut palaverissa syntyneen materiaalin raporttien muotoon, paitsi vuoden 2012–2013 osalta yhdessä Kaisa Koskisen kanssa, jolloin molemmat olimme Sytytin-hankkeen vastuutaiteilijoita.

4.1 Aineistonkeruumenetelmät

Käytin haastattelua aineistonkeruumenetelmänä nuorten, yhteisöjen aikuisten ja Teatteri ILMI Ö:n työryhmän kanssa. Valitsin haastattelun yhdeksi aineistonkeruumenetelmäksi nuorten osalta sen vuorovaikutuksellisuuden ja kokonaisvaltaisuuden takia. Koin toimivana, että minulla oli mahdollisuus vaikuttaa haastattelutilanteen kulkuun ja pystyin säätelemään aikaa ja reagoimaan nuorten jaksamiseen ja fiiliksiin. Haastattelu antoi minulle myös mahdollisuuden nuorten sanattoman viestinnän seuraamiseen. Välillä oli tarpeellista kääntää haastattelun fokus johonkin ihan muuhun, koska haas-

tateltavilla nuorilla oli useilla kovin rajallinen keskittymiskyky ja turhautuminen saattoi tapahtua hyvinkin nopeasti. Nuorten kehonkieli antoi minulle myös informaatiota tällaisista tilanteista. Haastattelut onnistuivat kuitenkin aivan erinomaisesti ja muutama nuori tuli mukaan pienen painostuksen jälkeen, kun lupasin, ettei tilanne kestä kauaa. Useat haastattelut venyivät kuitenkin paljon pidemmiksi, kuin olin alun perin ajatellut ja tämä oli ehdottomasti positiivinen seikka. Lyhimmät haastattelut kestivät 7-8 minuuttia, mutta muutamien nuorten kanssa keskustelin jopa 50 minuuttia. Keskimääräisesti haastattelujen kesto oli noin 25 minuuttia. Vaikka haastatteluajat olivat varsin lyhyitä tutkimustarkoitusta varten, oli haastattelu aineistonkeruumenetelmänä ehdottomasti perusteltu omassa työssäni. Kyselylomakkeen käyttö esimerkiksi ei olisi tuottanut niin kattavaa materiaalia, sillä kysymysten laadinta yksiselitteisesti ja kiinnostavasti oli mielestäni mahdotonta. Myös useiden nuorten eriaisteiset oppimisvaikeudet olisivat vaikeuttaneet kysymysten tulkintaa, hahmottamista ja mahdollisten vastausten kirjoittamista. Haastatteluissa pystyin huomioimaan kunkin nuoren yksilöllisiä ominaisuuksia ja saamaan nuorten äänen kuuluviin.

Tiedonkeruumenetelmänä haastattelu antaa mahdollisuuden olla suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa ja sen suurena vahvuutena on joustavuus tilanteita ja haastateltavia myötäillen. Haastattelu antaa mahdollisuuden vastausten tulkintaan ja sitä käytetään yleisesti laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelujen heikkoutena saattaa olla se, että niissä on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia (Hirsjärvi 2013, 205–206). Omissa haastatteluissani koin, että nuoret vastasivat omien kokemustensa kautta lähes poikkeuksetta totuudenmukaisesti. Muutaman yksittäisen vastauksen kohdalla tuli tunne, että nuoren antama vastaus ei ole aivan aito, vaan hän vastaa niin kuin olettaa minun haluavan kuulla. Tämän tyyppisten vastausten määrä jäi kuitenkin mielestäni reilusti alle 10 prosentin.

Koin, että oman toimintani kautta pystyin edesauttamaan nuoria palautteen ja vastausten annossa. Meillä oli haastateltavien nuorten kanssa yhteinen todellisuus jaettava, olimme olleet vahvasti saman asian äärellä taidetyöskentelyssä, kanssatekijöinä ja siksi haastattelutilannekin oli varsin luonteva. Olin myös etukäteen miettinyt tarkasti haastateltavan nuoren toimintaa prosessissa ja annoin haastattelutilanteessa myös rakentavaa palautetta ja nostin esille innostuksen hetkiä, jotka myös saivat nuoret suostumaan palautteenantoon, mikä ei lähtökohtaisesti ollut ollenkaan var-

maa. En pyrkinyt johdattelemaan nuoria, vaan annoin avaimia nuoren itse tajuta ja hahmottaa toimintaa ja nostaa sitä kautta merkityksiä hänelle itselleen.

Haastattelut olivat muodoltaan teemahaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastossa. Käytin haastattelussa osittain etukäteen valmisteltua kysymysrunkoa, joka auttoi haastattelun etenemisessä ja antoi vastauksia opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin. Haastattelut olivat kuitenkin hyvin keskustelunomaisia ja minulla oli mahdollisuus tarttua nuoren esittämiin vastauksiin tai kysymyksiin ja ruokkia ja innostaa nuorta jatkamaan. Haastattelut luonnollisesti alkoivat aina puhtaalta pöydältä eli aluksi nuori sai nostaa esille haluamiaan ja muistamiaan asioita taidetyöskentelystä ilman minikäänlaista johdatusta aiheeseen. (Liite 3).

Haastattelun etuna on joustavuus haastattelutilanteessa. Haastattelija voi toistaa kysymyksen ja tarvittaessa selventää sitä. Kysymysten esittämisjärjestys on vapaa ja haastattelijalla on mahdollisuus toimia tilanteen mukaan. Kysymys ei ole tietokilpailumaisesta tilanteesta, vaan oleellisinta on saada mahdollisimman paljon tietoa asiasta. (Tuomi, Sarajärvi 2013, 73.) Koin haastattelutilanteissa vahvasti sen, että itse haastattelutilanteet toimivat myös nuorille innostavina ja voimauttavina hetkinä. Momen nuoren kasvoilta, kehonkielestä ja sanoista tulkitsin, että osallistuminen taidetoimintaan sai lisämerkitystä haastattelutilanteessa. Nuoret tulivat tietoisiksi omasta osuudestaan ja tekijyydestään ja pystyivät erittelemään taidetoiminnan eri vaiheita ja merkitystä itselleen.

Toteutin haastatteluni nuorten osalta sekä yksilöhaastatteluina että pari- ja ryhmähaastatteluina. Haastateltavia nuoria oli kaiken kaikkiaan 17, nuorista neljä osallistui haastatteluihin kaksi kertaa eli haastatteluja oli yhteensä 21. Lokakuussa 2016 ja tammikuussa 2017 haastatelluilta nuorilta pyysin allekirjoitetut suostumukset haastattelumateriaalin käyttämiseen tutkimuksessani. Osa näistä haastatelluista nuorista osallistui syksyn 2016 toimintaan, osa oli ollut mukana aiempina toimintakausina. Kaikkea aineistoa käytän kuitenkin nimettömänä tutkimusluvan edellyttämällä tavalla. Keväällä 2016 olin haastatellut viittä nuorta Sytytin-hankkeen toimintaan liittyen, mutta huomioiden myös jo tutkimukseni. Näitä haastattelumateriaaleja käytän myös tässä toimintatutkimuksessani. Aikuisia haastateltavia minulla oli kolme, joista yhtä haastattelin yksilöhaastatteluna tammikuussa 2017 ja kahta parihaastatteluna joulu-

kuussa 2016. ILMi Ö:n työryhmän haastattelu oli ryhmähaastattelu, jonka tein tammi-kuussa 2017. Päädyin valittuihin ratkaisuihin osittain käytännön (tila, aika) syistä, mutta pääasiassa olin miettinyt, mikä tapa työskennellä antaa parhaimmat mahdollisuudet haastattelun onnistumiselle ja tuottaa eniten materiaalia. Nuorten kohdalla mietin vahvasti myös ryhmädynaamiikan merkitystä haastattelutilanteessa. Nuorista osa osallistui kahteen erityyppiseen haastatteluun, jolloin haastattelumuodot täydensivät toisiaan.

Yksilöhaastattelut nuorten kanssa antoivat mahdollisuuden jutella rauhassa yhden nuoren kanssa. Niissä oli kaikissa mielestäni luottamuksellinen tunnelma ja siellä avattiin asioita, joita ei todennäköisesti olisi sanottu muitten nuorten kuullen. Pari- ja ryhmähaastatteluissa nuoret tukivat toinen toisiaan, antoivat arvostusta toisille ja olivat ylpeitä siitä, että olivat olleet yhdessä toiminnassa mukana. Yhteinen kokemus taidetyöskentelystä ruokki ja vei eteenpäin myös haastattelutilanteita. Nuoret saivat positiivista energiaa toisiltaan ja ehkä sitä kautta suhtautuivat myönteisemmin myös itse haastattelutilanteeseen.

Ryhmähaastattelun etuna on tiedon saaminen samanaikaisesti useilta henkilöiltä sekä vapautunut ja innostava henki, jossa pari tai ryhmä voivat tukea ujompia ja arempia. Pari- ja ryhmähaastatteluissa myös ryhmän yhteinen muisti avaa asioita ja mahdollistaa esimerkiksi väärinymmärrysten korjaamisen. Ryhmän kontrolloivalla vaikutuksella on myönteisiä ja kielteisiä puolia, parhaimmillaan vaikutukset vapauttavat ryhmän haastattelutilanteessa antamaan runsaasti tietoa, pahimmillaan jotkut ryhmäläiset dominoivat keskustelua niin, että esille nousevat asiat ovat epätosia ja vääristeltyjä, eikä ryhmän kannalta epäedullisia asioita nosteta esille. (Hirsjärvi 2013, 212-213). Näitä negatiivisia ilmiöitä pyrin välttämään muodostaessani haastattelutilanteita.

Haastattelutilanteissa nuorten osalta päädyin siihen, että en nauhoittanut nuorten haastatteluja, vaan kirjoitin itse vastaukset. Mietin tätä pitkään ja koin luontevammaksi ja vähemmän paineettomaksi jättää nauhoittamisen pois, lähinnä nuoria ajatellen. Taustalla oli myös oma kokemus tilanteesta, jossa muutama nuori oli kokenut nauhoittamisen häiritseväksi. Olin myös ennakoanut, että haastattelumateriaalia ei tule kovin paljon, mutta yllätyin iloisesti sen määrästä. Materiaalin määrä oli kuitenkin

hyvin hallittavissa ja kirjoitettavissa pikakirjoituksella. Palasin heti haastattelun jälkeen tekstiini, kirjasin lyhenteet kokonaisiksi sanoiksi ja tarkistin, että saan tekstistäni selvää myöhemminkin.

Yhteisöjen aikuisten haastatteluista kirjoitin pikakirjoituksella yhden parihaastattelun ja nauhoitin sekä litteroin yhden työntekijän haastattelun. Nämä molemmat ratkaisut perustuivat sekä olosuhteisiin että yhteiseen sopimukseen haastateltavien kanssa. Kaikki haastatteluista olivat seuranneet Sytytin-hanketta koko sen kaaren ajan ja heillä oli havaintoja, näkemystä ja omakohtaista kokemusta useiden nuorten osallistumisesta Teatteri ILMI Ö:n järjestämään taidetoimintaan.

Oman työryhmämme haastattelu/keskustelutilaisuuden nauhoitin ja litteroin sanasta sanaan ensimmäisessä vaiheessa. Oman työryhmän haastattelua edelsi jokaiselle lähetetty kysymyslomake, johon kukin oli kirjannut omalla tyylillään tukisanoja tai valmista tekstiä haastattelun tueksi. Minä itse osallistuin ILMI Ö:n työryhmän haastatteluun samalla tapaa muiden kanssa, toki aluksi alustuen tilanteen ja tarvittaessa vetäen keskustelua. Tilanne muistutti teemahaastattelun ja avoimen haastattelun väli-
muotoa muutamine tukikysymyksineen ja alustavasti etukäteen mietittyine vastauksineen. Haastattelu oli erittäin onnistunut, vuorovaikutteinen ja innostava, joka nosti esille uutta tietoa, mutta myös vahvisti ja syvensi vuosien varrella kertynyttä faktista ja kokemuksellista tietoa. Haastattelusta ei ollut oleellista nostaa esille yksittäisiä vastauksia, koska keskustelu oli kollektiivista, saman asian äärellä olevien ihmisten asiantuntijakeskustelua.

Käytin kyselylomaketta aineistonkeruumenetelmänä sekä yhteisöjen aikuisten että teatteri ILMI Ö:n työryhmän kanssa. Kyselyjen muotona käytin sähköpostikyselyä, jossa oli yhteisöjen aikuisille yksi avoin ja ILMI Ö:n työryhmälle kaksi avointa kysymystä. Olin kertonut tutkimuskysymyksistäni ja avannut opinnäytetyöni tutkimuksellista tulokulmaa myös suullisesti sekä yhteisöjen aikuisille että ILMI Ö:n työryhmälle ennen sähköisten kysymysten lähettämistä. Kysymyksistä kaksi ensimmäistä oli ILMI Ö:n työryhmälle ja viimeinen yhteisöjen aikuisille:

- Millaisia taidetyöskentelyn hyviä ja toimivia käytäntöjä ja menetelmiä oppinäyte-työssä tarkasteltujen hankkeiden aikana on kehitetty ja miten niiden toimivuutta perustellaan?
- Millaista ammatillisesti kokemuksellista tietoa taitelijaohjaajille on kertynyt ja mikä on sen merkitys toimintatapoja edelleen kehitettäessä?
- Millaisia huomiota tarkastelun kohteena olevien laitosten henkilökunta on tehnyt taidelähtöisen työskentelyn aikana ja miten he arvoivat sen merkitystä toimintaan osallistuneille nuorille?

Päädyin avoimiin kysymyksiin, koska se mahdollisti vastaajien ilmaisun omin sanoin ja toi mielestäni heidän näkökulmansa paremmin esille. Avoimet kysymykset sallivat vastaajien osoittaa tietämyksensä aiheesta sekä osoittaa omien tunteiden voimakkuuden kysytyyn asiaan. Lisäksi avoimet kysymykset antoivat mahdollisuuden tunnistaa vastaajan motivaatiota ja viitekehyksiä. (Hirsjärvi 2013, 201.) ILMI Ö:n työryhmän vastaukset toimivat myös haastattelun pohjana ja elävöittäjänä. Myös minä itse osallistuin kyselylomakkeen täyttämiseen ja pidin sitä hyvänä välineenä haastattelun tukemiseksi.

Osallistuva havainnointi oli yksi aineiston keräämisen metodeistani. Koko Sytytin-hankkeen ajan vuosina 2012–2016 teimme Teatteri ILMI Ö:n työryhmän kanssa havaintoja taidetoiminnasta, sen toimivuudesta ja nuorten suhtautumisesta siihen. Tämä tapahtui luonnollisena osana Sytytin-hankkeen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja raportointia. Itse aloitin systemaattisemman osallistuvan havainnoin ja toimintatutkimuksellisen lähestymistavan soveltamisen hankkeeseen syksyllä 2015, kun aloitin opiskeluni Humakin yhteisöpedagogi (yamk) opinnoissa. Olin nostanut Sytytin-hankkeen kehittämistehtäväkseni jo kevään 2015 Humakin pääsykokeissa. Tein osallistuvaa havainnointia sekä Sytytin-hanketta että tulevaa tutkimustani ajatellen. Tarkin havainnoinnin jakso oli syksyllä 2016, jolloin minulla oli virallinen tutkimuslupa ja myös nuoret olivat tietoisia tutkimuksellisesta puolesta. Käytännössä tutkimuksellinen ote ei tuonut juurikaan muutoksia itse taidetoimintaan, eikä poikennut nuorten osalta paljoa aikaisempien vuosien työskentelytavoista. Ajatuksenani oli kehittää uusia taiteellisia ja toiminnallisia palautteenkeruumenetelmiä syksyn 2016 toimintaan. Kehittämistyö jäi kuitenkin tältä osin kovin vaatimattomaksi resurssien ja ryhmän

haastavuuden vuoksi. Palautteen kerääminen, nuorten kokemusten näkyväksi tekeminen ja taidetoiminnan merkityksellisyyden esille tuominen onnistuivat kuitenkin erinomaisesti haastatteleamalla nuoria ryhmän jälkeen.

Olen ollut koko Sytytin-hankkeen ajan aktiivinen taideohjaaja, mutta syksystä 2015 alkaen fokusoin toimintaa ja omia ajatuksiani enemmän myös havainnointi- ja kehittämistyöhön. Tein havaintoja taidetyöskentelyn aikana niissä ympäristöissä, missä kulloinkin olimme eli nuorten käyttäytyminen oli aitoa ja luonnollisessa ympäristössä tapahtuvaa ja oma havainnointini vallitsevassa tilanteessa muotoutuvaa. En havainnoinut mitään tiettyä, vaan kirjasin ylös asioita, mitä taidetyöskentelyn aikana tapahtui sekä toiminnan että ryhmän/yksilön näkökulmasta. Osallistuvan havainnoinnin osalta oma roolini vaihteli eri tapaamiskerroilla. Koska tutkimusaineistoa oli tarkoitus synnyttää myös toiminnan kautta, oli varsin luontevaa olla aktiivisena toimija-tutkijana mukana. Välillä olin lyhyitä hetkiä myös ulkopuolisena havainnoitsija tai vain yhden nuoren kanssa juttelemassa toiminnan aikana, koska ILMI Ö:n neljän hengen työryhmä mahdollisti myös tämän vaihtoehdon. Havainnoinnin tukena käytin pääasiassa tutkimuspäiväkirjaa, mutta myös otettuja videoita ja kuvia. Tutkimuspäiväkirjaan kirjasin havaintoja taidetyöskentelyn aikana muutamien tukisanojen kautta ja sitten kotiin päästyäni kirjoitin niistä pidempiä muistioita. Omaa muistiani ja havaintojani tukivat työryhmän kanssa käydyt keskustelut automatkoilla ja palautekeskusteluissa ja loppukoonneissa. Oma roolini oli luonteva ja mielestäni hyvin toimintaa tukeva sekä vuorovaikutteinen nuorten ja ILMI Ö:n muun työryhmän kanssa.

Osallistuvan havainnoinnin kautta nousutta materiaalia käytän nuorten, yhteisöjen aikuisten sekä Teatteri ILMI Ö:n työryhmän haastattelumateriaalin sekä osittain myös teoreettisten näkökulmien ja tutkimustiedon peilaamiseen. Mitä samaa, mitä eriä, mitä toista tukevia, mitä sivuavia? Olen kirjoittanut omista havainnoista läpi koko työn, käynyt vuoropuhelua omien havaintojen ja taidetyöskentelyn sekä teorian välillä.

4.2 Aineiston analyysi ja tulokset

Aloitin aineiston käsittelyn litteroimalla nauhoitetut haastattelut ja kirjoittamalla puhtaaksi käsin pikakirjoitetun materiaalin sekä luin lomakekyselyn vastaukset. Katsoin

kaiken hankkeen aikana tuotetun kuvallisen materiaalin, nuorten kuvitukset, valokuvat ja videot (esityksen osana olevat videot ja esitystaltioinnit) sekä kuuntelin tehdyt biisit. Lisäksi luin kaikki omat muistiinpanoni ja tutkimuspäiväkirjani sekä rahoittajalle lähetetyt alku- väli- ja loppuraportit ajalta syksy 2012-syksy 2016. Näin sain muodostettua materiaalista laajan kokonaiskuvan. Tämän jälkeen aloin jäsenellä ja ryhmitellä materiaalia suhteessa siihen, kenen näkökulmasta sitä tarkastelin, nuorten, yhteisöjen aikuisten vai oman työryhmämme. Peilasin materiaalia asettamiini tutkimuskysymyksiin ja Sytytin-hankkeen tavoitteisiin. Etsin yhteneväisyyksiä ja eroja, toisiaan läpileikkaavia teemoja ja havaintoja sekä yksittäisten havaintojen yleisempiä merkityksiä irrottaen vastaukset yksittäisistä henkilöistä. Käsittelin aineistoa ainutlaatuisena ja merkityksellisenä.

Analyysivaiheessani oli jotakin samaa kuin prosesseissa, joita teimme Sytytin-hankkeessa. Löysin analyysitavastani devising-tekniikan ja sirpaledramaturgian piirteitä. Keräsin erityyppistä materiaalia, annoin eri materiaalien ja osioiden vaikuttaa toinen toisiinsa, viipyilin aineiston äärellä ja hain kristallisoitunutta muotoa. Pyrin pelkistämään aineistoa säilyttäen kuitenkin samalla oleellisimman tiedon. Etsin teoriasta tukea väitteilleni ja ajatuksilleni, mutta annoin myös teorialle mahdollisuuden johdattaa ajatteluani. Aineisto ja teoria olivat vuorovaikutuksellisessa suhteessa. Koen, että oman aineistoni tuttuus ja pitkään Sytytin-hankkeen äärellä oleminen mahdollistivat minulle hyvinkin erilaisten teorioiden ja käsitteiden kautta aineiston tulkitsemista. Toisaalta tämä oli myös iso rasite ja hidaste. Laadullinen aineisto vaatii rajaamista, sillä kaikkea aineistoa ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää tutkimukseen. Rajaamisessa on kyse selkeästä ja mielekkästä ongelmanasettelun löytämisestä, mutta myös tulkinnallisesta rajauksesta. Tutkijan omat intressit ja tarkasteluperspektiivi vaikuttavat aineiston keruuseen ja tulkinnan kautta nostettavaan ydinsanomaa. (Kiviniemi 2015, 74–77.)

Pohdin seuraavia kysymyksiä: mitä tietoa aineiston kautta saadaan, mitkä ovat mielenkiintoisimmat ja yllättävimmät kohdat, miten aineiston materiaali kohtaa toimintatutkimuksen spiraalin ja interventiot? Yhtenä analyysin lähtömateriaalina käytin myös nuorilta saatuja suoria kommentteja ja sloganeja, joissa he kuvasivat omia kokemuksiaan taidetoiminnasta. Näiden kommenttien kautta pääsin hyvin sisälle nuorten maailmaan ja tutkimus- ja kehittämiskysymysteni äärelle.

Tietoperustana käytän aiemmin tehtyjä tutkimuksia taidelähtöisten menetelmien merkityksestä lastensuojelukentällä sekä nuorten kanssa tehtävästä taidetyöskentelystä. Peilaan oman opinnäytetyön materiaalia tutkimuksiin, joissa taidetyöskentelyn merkitystä tutkitaan jollakin tavoin samankaltaisissa ryhmissä, mitä omassa työssäni. Tarkastelen aineistoa suhteessa myönteiseen tunnistamiseen, sosiokulttuuriseen innostamiseen, vuorovaikutukseen ja dialogiin sekä ambivalenssiin ja kontrollista vapaaseen tilaan. Soveltava teatteri ja taidelähtöiset menetelmät toimivat isona viitekehyksenä, joka mahdollistaa, käyttää, sivuaa, läpileikkaa, nostaa esille ja liikkuu samoilla rajapinnoilla edellä mainittujen asioiden kanssa. Tietoperustana analyysissä ja koko opinnäytetyössäni on myös sekä omani että koko Teatteri ILMI Ö:n työryhmän ammatillinen, kokemuksellinen tieto, jota on karttunut ILMI Ö:ssä 15 vuoden ajan ja henkilökohtaisilla tasoilla jopa yli 20 vuoden.

Olen ryhmitellyt ja analysoinut vastaukset vastaajaryhmien mukaan järjestyksessä nuoret, yhteisöjen aikuiset, ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajat. Esille tulleita tuloksia ja asioita on osittain käsitelty läpi koko opinnäytetyöni. Tässä ne ovat kiteytettyinä.

NUORET:

Yhdessä tekeminen/ yhdessä oleminen/ ryhmän merkitys:

Lähes kaikki nuoret nostivat esille ryhmän merkityksen jollakin tavoin, 9/17 nuorta hyvin voimakkaasti. Nuoret kokivat, että parasta koko prosessissa oli toisten nuorten kanssa yhdessä tekeminen, oleilu ja rauhassa jutteleminen. Ryhmässä oleminen koettiin kivaksi ja luonnolliseksi. Hyvää yhteishenkeä ja mukavaa fiilistä korostettiin varsinkin levyntekemisen yhteydessä. Nuoret kokivat tärkeiksi sen, että sama porukka oli prosessin alusta loppuun asti sitoutuneesti taidetyöskentelyyn äärellä. ”On mukava olla osa sellaista porukkaa, jotka tekee asioita yhdessä. Ne jotka on loppuun asti, siinä näkee ketä oikeesti kiinnostaa.” Haastatteluista nousi esille ryhmän merkityksen yhteydessä kuitenkin vapaus toimia omista lähtökohdistaan käsin. Ryhmän koettiin innostavan toinen toistaan työskentelyyn ja yhdessä olemisen mahdollistavan sellaisia asioita mihin ei yleensä itse pysty tai halua lähteä mukaan. Jopa levynteon yhteydessä useiden tuntien odottamisen koettiin kääntyvän positiiviseksi, kun odotuksen sai jakaa muiden kanssa ja luvassa oli jotain kiinnostavaa ja tärkeää. Sytytin-ryhmää

pidettiin tärkeänä tutustumisen paikkana, jossa sai uutena nuorena tutustua rauhas-
sa ja pikkuhiljaa muihin nuoriin.

Itse mietin kuinka taidetoiminta tarjosi uudenlaisen tutustumisen mallin lastenkotien
nuorille. Sellaiset nuoret, jotka yleensä eivät olleet millään lailla toistensa kanssa te-
kemisissä, löysivät taidetyöskentelyn kautta mahdollisuuden yhteiseen tekemiseen ja
uusiin nuoriin tutustumiseen. Sosiaalisten roolien vaikutus muuttui, ainakin tilapäises-
ti ja taidetyöskentelyn viitekehyksessä. Eräässä ryhmässä esiintyi kiusaamista, mutta
silti kiusattu poika nosti esille ryhmän merkityksen sekä haastattelutilanteessa että
aiemmin työpajatyöskentelyssä. Hän oli kiinnostunut taidetyöskentelystä ja tykkäsi
työskennellä yksin, mutta samanaikaisesti hän tahtoi myös olla osa ryhmää, kuulua
siihen. Muiden, varsinkin merkityksellisten ihmisten antama palaute muokkaa ihmisen
itseymmärrystä. Nuorille toisten nuorten antama palaute ja suhtautuminen on usein
muita palautteita tärkeämpää. (Kallio, Korkeamäki, Häkli 2015, 15–17).

Omaehtoisten aiheiden tärkeys ja merkitys:

10/17 nuorta vastasi omaehtoisten aiheiden, omasta elämästä ja omista ajatuksista
kertovien biisien, kohtausten ja lyhytleffojen olevan hyvin merkityksellisiä. Se, että
nuoret itse tekevät omista aiheista taidetta, koettiin aitona ja suoraan sydäimestä tu-
levina. Omat aiheet kertovat asian tärkeydestä ja itsensä arvostamisesta. Biisien sa-
noituksista oltiin erityisesti vaikuttuneita monissa vastauksissa. Niiden koettiin myös
antavan voimaa tulevaisuuteen ja luvan haaveilulle sekä fiiliksen, ettei kannata antaa
periksi. Omaehtoiset ja omasta elämästä kertovat asiat olivat nuorille tunnistettavia
ja heihin teki vaikutuksen sekä oma että muiden nuorten rohkeus tehdä omista lähtö-
kohdistaan taidetta ja esittää sitä muille yhteisön nuorille.

Vaikka esiintyminen oli jännää, niin silti oli hyvä että kaikki oli tullu kattoo
ja pääsi näyttää, mitä oli tehty.

Oli vaikuttavaa että nuoret laulaa, tekee omaehtoisia sanoituksia. Niistä
tulee itsellekin sellainen fiilis, ettei kannata antaa periksi. Ne sanoitukset
on omasta elämästä ja tulevat suoraan sydäimestä. Ovat aitoja.

Valtakunnallisessa Myrsky-hankeen Iloa ja voimaa elämään-tutkimuksessa todettiin
myös merkitykselliseksi oma ja ryhmän tyytyväisyys sekä yhteiset onnistumisen ko-
kemukset ja omien tuntojen ja ajatusten viestiminen taiteen kautta. (Siivonen, Kotilai-

nen , Suoninen 2011, 159). Ylipäättään ryhmän merkitys nostettiin kyseisessä tutkimuksessa kaikkein tärkeimmäksi asiaksi taidetoiminnassa (emt.,225). Tutkimukseen vastasi 679 nuorta 38 eri taidehankkeesta.

2016 ilmestyneessä raportissa Elämäntaitojen äärellä Fanny Vilmilä avaa taidetoiminnan ja elämäntaitojen rajapintoja. Kohderyhmänä hankkeessa olivat kymppiluokkalaiset sekä ammattistarteissa ja VALMA-ryhmissä opiskelevat nuoret. Keskeinen toiminta hankkeessa oli taiteilijaohjaajien toteuttama taideprojektiviikko ja tavoitteena oli vahvistaa nuorten identiteettiä ja avata näkymiä oman elämänsä mahdollisuuksiin. Raportissa nostettiin esille taideviikon suhdetta elämäntaitoihin ja nuorten kokemuksiin taideviikon merkityksestä. Vilmilä kiteytti nuorten kokemukset viiteen kokonaisuuteen: oppimishaluun, rentouteen, sosiaalisuuteen, yhteistyökykyyn ja onnistumisen kokemuksiin ja esille nousi hyvin samantyyllisiä vaikutuksia kun Sytytin-hankkeessakin, kuten juuri onnistumisen kokemukset, yhdessä tekeminen, ryhmähengen vahvistuminen. (Vilmilä 2016, 33) Toki prosessit näissä hankkeissa olivat eri pituisia ja hyvinkin erilaisia, mutta kohderyhmissä oli jotakin samaa ja huomioitavaa oli mielestäni se, että ryhmän merkitys tuli esille vahvasti kaikissa ryhmissä.

Taiteellisten menetelmien kiinnostavuus:

Monelle nuorelle oli vaikea nimetä mitään yksittäistä työskentelymuotoa, mikä häntä olisi kiinnostanut. Useille kaikki jutut olivat ok. Kuitenkin haastattelu- ja havainnointimateriaalin mukaan improvisaatio ja biisien ideoiminen ja sanoitusten tekeminen kiinnostivat haastateltuja nuoria eniten. Improvisaatiosta nostettiin esille ideoiden hyväksyminen, näyttelemisen ja katsominen sekä ilo, hauskuus ja outous. Levyntekemisessä nuoria innosti konkreettisen jäljen jättäminen ja myös levyn omaksi saaminen. ” Mä en oikein usko, että oon mukana tässä levyllä”. Levyn saaminen käteen herätti monessa nuoressa epäuskoa ja ihmetystä, mutta ennen kaikkea tyytyväisyyttä. Myös uusien taitojen harjoittelu ja itsensä likoon laittaminen mainittiin tässä yhteydessä. Konkreettinen jälki nostettiin esille myös videotyöskentelyn yhteydessä. Konkreettinen jälki, jonka itse näki, oli merkittävää.

Konkreettisen jäljen jääminen selvästi innosti nuoria, mutta toisaalta se aiheutti myös paineita työskentelyyn. Tämä näkyi erityisesti levyntekemisessä, josta oli tarkoitus tulla julkinen, mutta jota muutamat nuoret eivät sitten kuitenkaan halunneet kaikkien

kuunneltavaksi. Konkreettinen tuotos aiheutti välillä myös ristiriitaisia ja eettisiä kysymyksiä. Videoiden, esitystallenteiden ja valokuvien antaminen nuorille ei ollut usein mahdollista lupakäytäntöjen takia. Tämä oli tavallaan tosi harmittavaa, sillä tietysti esitysten omistajuus ja tekijyys oli nuorilla, mutta he eivät kaikissa tapauksissa saaneet niistä konkreettista muistoa itselleen. Lastenkodeille ja kouluille tallenteet toki toimitettiin.

Näyttelemisen ylipäättään, kohtausten tekeminen, roolityöskentely, mieminen esittäminen, sketsit ja roolivaatteet herättivät myös innostusta, vaikka monesta tuntuikin aluksi, ettei niissä ollut mitään järkeä. Eri roolien ottaminen koettiin kiinnostavana ja jännittävänä. Varjoteatteri ja tekninen työskentely mainittiin myös vastauksissa sekä hyvin kiinnostava että turhana, samoin naamioiden tekeminen. Esitysten katsominen (Jutun Juuri ja Antero S.) oli ollut muutamalle nuorelle hyvin vaikuttava kokemus ja yksi haastatelluista nuorista kuvasi hyvin yksityiskohtaisesti esityksen tapahtumia ja yksittäisiä repliikkejä. Monelle nuorelle esitysten katsominen ja teatterissa käynti olivat uusi kokemus. Omien esitysten avaaminen omille yhteisöille koettiin sekä mukavana että pelottavana.

Se oli pelottavaa ja häiritsevää, mutta oli kiva näyttää muille mitä oli tehty.

Oli kiva näytellä, olin valmis kaikkeen. Oli mukavampaa kun istua luokassa. Esityksissä oli kiva kun oli eri rooleja. Lämmittelyt toimi ihan hyvin, se oli merkki että aletaan tehdä hommia. Joskus ne oli tylsiä.

Välillä tuli olo, että on jossain tarhassa. Alkulämpät oli turhia. Se taputusharjoitus oli ärsyttävä. Välillä paperitolloja heiteltiin vähän liikaa. Parasta oli että sai itse keksiä materiaalia.

.Alkulämmittelyt herättivät eniten ristiriitaisia tunteita. Joidenkin mielestä ne olivat mukavia ja merkki siitä, että nyt aloitetaan. Useimmat haastatelluista nuorista kokivat ne kuitenkin turhina, ärsyttävinä, lapsellisina ja nuoria aliarvioivina. Tässä oli kuitenkin suuria eroja ryhmien välillä ja alun harjoitteet kulminoituivat osittain myös ryhmädynamiikkaan. Joissakin ryhmissä oli vahvoja johtajatyyppejä, joiden käytös ja energia vaikuttivat toisiin nuoriin sekä positiivisesti että negatiivisesti ja varsinkin alkuharjoituksissa tämän vaikutus oli mielestäni suurta. Alkulämmittelyt toivat kuitenkin on-

nistuessaan hyvän, rennon ja turvallisen ilmapiirin työskennellä ja usein prosesseissa alun vastustelun jälkeen myös alun virittävät harjoitukset tulivat osaksi toimintaa.

Nuoret nauttivat siitä, että heillä oli vapaat kädet työskennellä, mutta osa nuorista olisi tahtonut keskittyä enemmän taiteelliseen lopputulokseen ja kaipasi enempi aikaa suunnitteluun ja eri vaiheiden harjoitteluun ja toteuttamiseen. Välillä myös näiden nuorten motivaatio kärsi kun kaikki eivät sitoutuneet ja heittäytyneet samalla tavalla prosessiin ja esityksen tekemiseen. Pohdimme ja kehitimme ryhmien muodostamista yhdessä henkilökunnan kanssa niin, että ne olisivat olleet kaikille mahdollisimman motivoivia ja mielekkäitä. Perusteina ryhmiin jakamisessa toimivat sattuman ja kiinnostuksen lisäksi nuorten luokka-asteet, sosiaaliset suhteet, lukujärjestys, erilaiset nuorten kuntouttavat tai harrastuksiin liittyvät menot. Yleensä ryhmät saatiin kuitenkin hyvin toimimaan yhteisen tekemisen kautta.

Nuorten osallistumisessa, kommunikoinnissa ja tekemisen tavassa oli välillä näkyvillä yhtäaikaista hyväksymistä ja vastustamista. Nuoret saattoivat myös olla samanaikaisesti hyvin sitoutuneita, mutta seuraavassa hetkessä he vetäytyivätkin. Tällaisia hetkiä tapahtui kaikissa Sytytin-prosesseissa, mutta hyvin konkreettinen tilanne oli levyn tekemisen yhteydessä, jossa eräs nuori tahtoi laulaa levyille, mutta hangoitteli koko ajan asiaa vastaan. Laulan, en kuitenkaan, en tiedä –kela pyöri nuoren mielessä. Hänelle annettiin mahdollisuus päättää asia lopullisesti vasta studiossa ja kerrottiin, että laulaminen hoituu ohjaajan toimesta, jos nuori päätyy kielteiseen ratkaisuun. Studiossa nuori vielä pohti pitkään asiaa, mutta lauloi lopulta levyille, mikä oli aivan mahtava kokemus sekä hänelle että meille kaikille. Nuori sanoi äänityksen jälkeen, että kyllä hän oli koko ajan ajatellut, että laulaa, mutta...

Tätä ilmiötä kutsutaan ambivalenssiksi eli kaksijakoisuudeksi, joka tarkoittaa nuorten erilaisten maailmojen samanaikaista läsnäoloa. Ambivalenssi on yksi vuorovaikutuksen keskeinen piirre ja taidetoiminnan mahdollistama kontrollista vapaa tila voi toimia nuorten erilaisten maailmojen risteyskohtana. Aikuiset ovat siinä läsnä, luomassa rakennetta ja jatkuvuutta toiminnalle, mutta he eivät määrittele, miten nuoren pitäisi toimia. Aikuiset kuitenkin hyväksyvät ambivalentin ja ristiriitaisen olemisen ja mahdollistavat siten nuorten kehittymisen aktiiviseksi tekijäksi ja kokijaksi. (Känkänen, Rainio 2013, 62–63).

Motivaatio

Motivaation suhteen mielenkiintoista oli, kuinka samat tekijät nousivat esille molemmissa yhteisöissä, vaikka toisessa toiminta oli vapaaehtoista ja toisessa pääsääntöisesti kaikille suunnattua. Aluksi nuorille suurin motivaatio tulla mukaan taidetoimintaan oli tunneilta pois pääseminen. Noin 20 % vastanneista kertoi motivaatioksi oman innostumisen teatterintekemisestä. Toiminnan edetessä prosentti kääntyi lähes vastaiseksi ja loppujen lopuksi lähes 75 % (sama osuus, mikä nuorista oli mukana prosessin alusta loppuun saakka) oli sitä mieltä, että motivaationa oli toiminnan mielekkyys eikä tunneilta pois pääseminen. Suurena motivaationa toimintaan osallistumiselle nousi toisten nuorten esimerkki ja taidetoiminnasta kuullut positiiviset asiat. Toisena nousi esille halu kokeilla jotakin uutta. Eräs nuori oli seurannut toimintaa usean vuoden ajan, kunnes viimein päätti myös itse tulla mukaan. Aiemmat kokemukset katsojana ja muiden positiiviset kommentit saivat innostumaan asiasta.

Aluks olin ihan läpällä mukana ja heitin asioita ihan läpällä. Oli vaan kiva että pääsee pois koulusta. Mutta sitten se muuttu, tuli mukavaks. Seuraavaa kertaa alko odottaa.

Oli oma valinta, halusin aluksi pois tunneilta. Mutta välillä se tekeminenkin oli ihan kivaa. Puolet ja puolet.

Oli periaatteessa ihan kiinnostavaa, ei vaan ollu mun juttu. Ei vaan jaksanu.

Ole rohkea, näytä itse että haluat, ettet vaan haluu pois koulusta.

Haastatelluista kolme nuorta nimesi motivaatioksi tulla mukaan oman vahvan innostuksen ja tekemisen tarpeen. He olivatkin todella innokkaita, mutta välillä heidän kohdallaan motivaatioon vaikutti negatiivisesti se, etteivät kaikki olleet sitoutuneet toimintaan samalla tavoin. Peesaaminen ja ideoiden matkiminen ärsyttivät. Tässä vaiheessa taiteilija-ohjaajien ohjausotteella ja innostamisella saatiin motivaatio kuitenkin palautettua tarjoamalla ja räätälöimällä kyseisille nuorille tarpeeksi haastavaa tekemistä sekä nostamalla esille se, kuinka juuri heidän ideansa kannattelivat esitystä. Sama ilmiö näkyi läpi Sytytin-toiminnan, aina oli muutamia, jotka olisivat halunneet tehdä kunnianhimoisemmin ja pidempiä prosesseja. Usein tämä liittyi myös käytännön asioihin eli joskus jouduimme supistamaan toimintaamme tai yhdistämään kaksi kertaa yhdeksi, joka välittömästi vaikutti toiminnan luonteeseen. Koska olimme

kehittäneet 5-8 kerran kokonaisuuden taidetyöskentelylle, niin yhden kerran peruuntuminen tai yhdistäminen saattoi olla ratkaisevaa prosessin kululle. Aikuisille peruuntuminen merkitse usein myös jonkin näkymättömän, mutta esityksen visuaalisuuteen tai tekniikkaan oleellisesti vaikuttavan asian muuttamista tai pois jättämistä, mikä saattoi myös vaikuttaa nuoriin tiedostamattomasti. Ryhmissä oli myös nuoria, jotka olisivat halunneet säännöllisesti harrastaa teatteria ja tehdä isoja esityksiä. Tähän ei valitettavasti ollut mahdollisuuksia tämän hankkeen puitteissa, joten emme voi sanoa, kuinka toiminta olisi onnistunut.

Haastatelluissa oli mukana myös keskeyttäneitä, sekä yhden kokeilukerran että prosessin puolivälissä lopettaneita. He kertoivat toiminnan periaatteessa kiinnostavan, muttei kuitenkaan olevan se oma juttu, eikä sopivan juuri siihen hetkeen. Myös väsymys ja ylipäättään jaksaminen vaikuttivat päätökseen olla jatkamatta.

Nuoret nostivat esille myös sen, ettei ollut itsestäänselvyys päästä taidetoimintaan mukaan, vaan oma käytös vaikutti asiaan. Koska taidetoiminnasta oli informoitu etukäteen (viestit, vierailu, toiminnallinen info Jutun Juuri-esityksen muodossa), tarjosi toiminta myös jotakin odotettavaa ja toimi parhaimmillaan motivoivana tekijänä ylipäättään nuoren aktivoitumiselle. Sytytin-hankkeen toiminnan aikana tapasimme muutamia nuoria, joille taidetoiminta oli niin tärkeä, että he menivät niinä päivinä kouluun, vaikka muutoin olisivat jääneet osastolle. Tämä oli tietenkin paras palaute meille toiminnan onnistumisesta ja laajemmista vaikutuksista. Motivaation ylläpitämiseen vaikuttivat suuresti myös yhteisöissä oleva henkilökunta ja heidän kiinnostuksensa asiaa kohtaan. Vuosien saatossa ja toimintamme tultua tutuksi teimme myös hyvin henkilökohtaisia suunnitelmia nuoren osallistumisen mahdollistamiseksi ja aktivoimiseksi yhdessä henkilökunnan kanssa.

Mitä taidetoiminta antoi, mihin sillä oli vaikutusta nuorten mielestä?

Taidetoiminta antoi nuorille mahdollisuuden kokeilla uusia asioita ja toi vaihtelua arkeen, rikkoi rutiineja. Sitä pidettiin siistinä, chillinä, hauskana. Lisäksi se loi uskoa tulevaisuuteen ja antoi luvan haaveilulle ja sai ajattelemaan jopa luovien alojen opiskelua. Yksi vastaajista nosti esille taidetoiminnan vaikutuksen päivittäiseen arkeen.

Oleminen voi kääntyä positiiviseksi.

Levoton nuori, minä ja ne muut. En ois ikinä uskonu, että niin levoton nuori voi keskittyä.

Laitosnuori ei ehkä koskaan pääsis tai tulis tällaiseen mukaan. Tästä saattaa jopa oikeesti innostua. Oon kyllä yllättynyt, toivottavasti tällaista jatketaan.

Taidetoiminta koettiin positiiviseksi ja sen koukuttavuutta ihmeteltiin eli miten se sai nuoret tekemään asioita. Nuoret roolittivat itseään haastatteluissa laitosnuoriksi, levottomiksi nuoriksi ja ihmettelivätkin, kuinka heille tarjotaan tällaista toimintaa, mutta olivat samanaikaisesti asiasta innostuneita. Sama ilmiö, nuorten ihmettely toiminnan järjestämisestä lastenkoteihin ja niiden yhteydessä oleviin kouluihin tuli esille muutama kerran prosessien aikana. Taidetoiminnan tarjoamista pidettiin haastateltavien mukaan hyvänä asiana ja useassa vastauksessa nousi yllätyksenä esille se, kuinka paljon sai itse tehdä ja kuinka moneen asiaan pääsi itse vaikuttamaan. Yksi vastaajista kuvitteli, että siellä olisi ollut myös teoriaa. Taidetoiminnalla koettiin olevan myös konkreettista hyötyjä. Nuoret nostivat esille ryhmätyön merkityksen, esitysännityksen vähentymisen ja hyödyn esitelmien tekemiseen. Joillekin nuorille motivaatiota lisäsi myös mahdollisuus vaikuttaa äidinkielen numeroon.

Haastatteluissa nousi esille myös Teatteri ILMI Ö:n aikuisten rooli, joka sopii hyvin myös ambivalenssin viitekehykseen.

Välillä oli olo, että aikuiset kyseli liikaa, mutta toisaalta ihan sopivasti. Pakottaa tekee asioita, muttei kuitenkaan. Joskus oli olo, että aikuiset jänkkäsivät, mutta toisaalta ihan kiva, olis voinu pakottaa enemmänkin tekemään. Joskus ne kyseli liikaa, tai ois voinu kysellä enemmänkin. Aikuiset sillai kannusti ja anto aikaa. Ne ei suuttunu eikä tiuskinu. Ne oli valmiita tekee asioita nuoren eteen.

Kesto ja kiinnostus jatkamiseen

Pääsääntöisesti yhden prosessin (5-7 x / 2-3 oppituntia kerrallaan) kestoja pidettiin melko sopivana. Ne vastaukset, joissa toivottiin lisää tunteja, liittyivät muutamalla nuorella selkeästi kunnianhimoisempaan lopputulokseen, taiteelliseen tuotokseen. Huomioitavaa oli, kuten olen aiemmin kirjoittanutkin, niin usein näissä tapauksissa

olimme myös joutuneet supistamaan ja tiivistämään toimintaamme meistä riippumattomista syistä ja se näkyi kiireenä ja esivalmistelujen puuttumisena.

Toiminnan linkittämistä koulupäivien yhteyteen pidettiin suurelta osin hyvänä ja monille nuorille se olikin edellytys tulla mukaan. Vastaajissa oli kuitenkin mukana muutamia, jotka olisivat olleet valmiit tulemaan toimintaan myös ilta-aikaan tai ainakin vakavasti harkinneet sitä vaihtoehtoa. Taidetoimintaan lähtisi mukaan uudelleen n. 70-80 % haastatelluista. Ryhmän merkitys korostui näissäkin vastauksissa siten, että moni sanoi lähtevänsä mukaan, jos olisi tuttuja tulossa mukaan. Uusiin ihmisiin tutustumista pidettiin aika rankkana.

Muutama nuori vastasi, että tulevaisuudessa varmasti tulee tekemään jotain taiteen parissa. Pääasiassa toiveet liittyivät musiikkiin, stand up-komiikkaan ja näyttelijäntyöhön. Yksi nuori ilmoitti suoraan, ettei varmaankaan koskaan enää ole missään tekemisissä taiteen kanssa. Hän piti osallistumista taidetoimintaan hyvänä kokemuksena, mutta sanoi sen olevan tässä, eikä aio miettiä enää koko asiaa.

YHTEISÖJEN AIKUISET:

Millaisia huomiota tarkastelun kohteena olevien laitosten henkilökunta on tehnyt taidelähtöisen työskentelyn aikana ja miten he arvoivat sen merkitystä toimintaan osallistuneille nuorille? Vastauksiin voi laittaa myös palautetta käytännön asioista eli kuinka ne ovat mielestänne sujuneet.

Suurin osa vastauksista tuli henkilöiltä, jotka ovat seuranneet Teatteri ILMI Ö:n työskentelyä usean vuoden tai koko Sytyin-prosessin ajan näissä lastenkodeissa ja niiden yhteydessä olevissa kouluissa. Aineisto koostui kahdesta haastattelusta ja neljästä lomakekyselystä sekä palautteista, joita Sytytin-hankkeesta on saatu vuosien 2012–2016 aikana. Haastatteluista toinen oli parihaastattelu, jonka tein joulukuussa 2016 ja toinen yksilöhaastattelu, jonka tein tammikuussa 2017. Kyselylomakkeiden vastaukset sain jouluihelmikuun aikana.

Sitoutumisen vaikeus

Työskentelyn haastavuus ja sitoutumisen vaikeus nostettiin esille yhteisön aikuisten tiimoilta, mutta samassa yhteydessä kerrottiin sitoutumisen olevan ylipäättään kaik-

keen toimintaan olevan haastavaa. Sitoutumista ja taidetyöskentelyn onnistumista auttoi aineiston mukaan se, että toiminta vietiin nuorten luokse ja se tapahtui kouluai-kaan. Onnistumiseen liittyvinä asioina mainittiin myös Teatteri ILMI Ö:n ohjaajien taito tunnistaa ja olla herkillä, mikä toiminta sopii kenellekin nuorelle ja milloin ja miten on oikea aika olla ryhmässä. Koska nuoret olivat ryhmässä hyvinkin erilaisista syistä, koettiin ohjaajien positiivinen ote ja nuorten myönteinen tunnistaminen tärkeäksi. Taidetyöskentelyn onnistumisen edellytyksenä nähtiin myös ILMI Ö:n joustavuus ja esitysmuodon aukipitäminen loppuun saakka. Aineiston mukaan myös osittainen osallistuminen oli antanut nuorille onnistumisen tunteita. Sitoutumista vahvistavina tekijöinä mainittiin myös muiden nuorten antama positiivinen palaute toiminnasta ja toiminnan vapaaehtoisuus (toisessa paikassa).

Toiminnan vapaaehtoisuus antoi oppilaille mahdollisuuden valita, oma kiinnostus toimi tällöin myös motivoivana tekijänä. Toisaalta myös se, että toimintaa tarjottiin kaikille, sisälsi hyviä puolia. Siinä nuoret, jotka varmasti olisivat kieltäytyneet tulemas- ta mukaan, jos olisivat saaneet itse valita, innostuivatkin toiminnasta ja saivat siitä hyviä kokemuksia. Toki havaintojeni mukaan muutama nuori näistä olisi varmasti ol- lut mieluummin oppitunneilla. Taidetoiminnan tarjoamista näihin yhteisöihin pidettiin hyvänä ja tärkeänä asiana ja sen koettiin vuosien myötä jo lähes vakiinnuttaneen paikkansa yhteisöjen toiminnassa. Vaikka vaikutukset eivät aina näkyneetkään suo- raan koulussa tai osastoilla, nostettiin paljon esille positiivisia merkityksiä sekä yksilö- että ryhmätasolla. Toiminnan koettiin koskettavan myös koko yhteisöä, kun sitä avatiin prosessien lopuksi muille oppilaille ja koko koulun ja lastenkotien henkilökunnalle.

Itseilmaisun vahvistuminen, rohkeus, onnistumisen kokemukset

Yhtenä merkityksellisenä asiana esille nostettiin se, että ILMI Ö:n taidetoiminnassa on nuorista saatu esille uusia puolia sekä tekemään nuoret sellaista, mihin he eivät yleensä suostu. Tämä näkyi esimerkiksi itsensä ilmaisemisessa, toisille esiintymises- sä, rohkeudessa avata omia ajatuksiaan, jännityksen helpottamisessa. Ylipäättään nähtiin, että rohkeus näyttää ja uskaltaa tehdä asioita kasvoi, samoin kuin nuorten uskallus olla paljaana, omana itsenään. Koska yhteisössä yleensä on tarjolla kovan nuoren rooli, niin koettiin hienona, että sitä uskallettiin pudottaa pois, edes hetkelli- sesti. Nuorten saamaa kosketusta taiteeseen ja tutustumista teatterin maailmaan pi- dettiin hyvänä asiana ja nuorten näkemystä avaavana. Myös lyhyet osallistumisen ja

kokemisen hetket mainittiin tärkeiksi, sillä kaikilla lapsilla ei ollut valmiuksia tai kykyjä henkilökunnan mukaan taivaltaa prosessia loppuun saakka. Silti lyhyiden kohtaamistenkin nähtiin olevan merkittäviä ja mielekkäitä ja niiden vaikutusten todettiin näkyvän ehkä myöhemmin uskalluksena osallistua ja tehdä muitakin asioita.

Taidetyöskentely nähtiin mahdollisuutena tarjota nuorille esiintymistilaisuus muiden edessä ja saada myös tätä kautta onnistumisen kokemuksia ja toimia esimerkkinä ja innostajana muillekin nuorille. Usein esiintyminen muille nuorille koettiin hyvin vaikeana tai jopa mahdottomana. Nuorten innostuksen koettiin heijastuvan myös heidän omaan opiskelumotivaatioonsa, mutta välillisesti myös muihin nuoriin ja koko kouluun positiivisen hengen kautta. Nuorten osallistuminen taidetyöskentelyyn nähtiin tärkeänä, itsetuntoa kohottavana ja rohkeutta antavana. Omat aikuiset näkivät maaliin päässeistä nuorista huokuvan ilon ja ylpeyden. Vaikka ryhmäpaine yhteisöissä onkin kova, niin aineiston mukaan taidetoimintaan osallistuminen ei aiheuttanut kiusaamista muiden nuorten tahoilta. Taidetoiminta lisäsi tai vahvisti joidenkin toiminnassa mukana olleiden nuorten motivaatiota hakea ilmaisupainotteisiin kouluihin ja osallistua koe-esiintymisiin. Yksi ryhmässä mukana ollut nuori opiskeleekin tällä hetkellä näyttelijäksi.

Sosiaaliset taidot, osallisuus

Aineistosta nousi esille taidetoiminnan vahvistava merkitys sosiaalisissa taidoissa. Taidetyöskentelyn kautta pystyttiin luomaan uusia kontakteja, ryhmäyttämään nuoria ja kehittämään vuorovaikutustaitoja. Yksi positiivinen havainto oli eriluokan oppilaiden yhdessä tekeminen ja ryhmäytyminen. Tällainen toiminta koettiin ehdottoman kannatettavana juuri siksi, että siten luokkien välinen yhdessä tekeminen lisääntyi automaattisesti. Syksy hyvänä ajankohtana nostettiin tässä mielessä esille. Paitsi sosiaalisiin taitoihin, nostettiin taidetoiminta myös vahvistavana tekijänä äidinkielen opetukseen ja vaihtelevuuden, ilon ja positiivisuuden tuojana koulun normaaliin työskentelyyn.

Taidetoiminnalla nähtiin olevan vaikutusta pitkäjänteisyyden ja osallistumisen vahvistamiseen. Lisäksi toiminnan nähtiin tarjoavan mahdollisuutta nuorten itseymmärryksen lisäämiseen heidän kehitellessään esitysten sisältöjä, näytelmän juonia ja laulu-

jen sanoja. Tämä koettiin erityisen tärkeäksi murrosikäisen nuoren identiteetin kehitykselle. Aineiston mukaan ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajat antoivat esitysten ja niiden aiheiden kautta nuorille mahdollisuuden miettiä omaa tulevaisuutta ja uskoa siihen (mm. kohtaaminen, jossa entiset lastensuojelulapset tapasivat aikuisina). Roolityöskentely nähtiin mahdollisuutena käsitellä positiivisia aikuisten rooleja ja yleensäkin taidetoiminnan nähtiin mahdollistavan ja innostavan nuoria toimimaan ilman paineita ja ilman pohdintaa siitä mitä saa ja voi tehdä. Yhtenä hyvänä toimintamallina nostettiin esille videoiden liittäminen live-esityksiin. Näin nekin nuoret, joilla ei riittänyt pitkäjänteys tai rohkeus varsinaiseen esitykseen saakka, pääsivät mukaan ja saivat onnistumisen kokemuksia. Esille nostettiin yhteisöissä vallitseva ryhmäpaine, johon myös koettiin videoiden käytön tuovan helpotusta. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että vuosien aikana taidetoimintaa on lähestytty monista eri kulmista, vuodet ovat olleet erilaisia ja mahdollistaneet joillekin nuorille osallistumisen useaan taideprosessiin ja siten syventäneet toimintaa ja antaneet nuorelle mahdollisuuden testata omia rajojaan taitojen karttuessa.

Päivi Känkänen on tutkinut väitöskirjassaan lastensuojelun sijaishuollossa toteutettuja taidehankkeita ja yksi tutkimustulos oli, että lastensuojelussa tarvitaan kontrollista vapaata mahdollisuuksien tilaa, joka pyrkii olemaan aikuislähtöisistä toiveista vapaa. Merkityksellistä lasten ja nuorten kasvulle on se, että kontrolloidussa olosuhteissa on vuorovaikutukselle vapaata, jaettavaa ja yksityistä tilaa. (Känkänen 2013, 97.) Kontrollista vapaan tilan syntymiseen vaikuttivat kaksi tekijää: taiteen metaforinen suoja tai symbolinen etäisyys sekä lisäksi vuorovaikutuksen ambivalenssi ja sen käsitteleminen taiteen keinoin. (Känkänen, Rainio 2013, 62). Toinen keskeinen tulos Känkäsen väitöskirjassa liittyi taiteen metaforiseen suojaan ja kommunikaation elävöittämiseen ja niiden hyödyntämiseen lastensuojelukentällä. Taiteen avulla voidaan tavoitella uudenlaisia vuorovaikutuksen, ymmärtämisen ja lähestymisen tapoja. Symbolisen etäisyyden ja metaforisen turvan kautta syntyy mahdollisuus epäsuorasti käsitellä vaikeita asioita ja esille voi nousta jotakin sellaista, mille aikaisemmin ei ole löytynyt sanoja. Taiteen metaforinen, fiktiivinen taso tarjoaa suojaa myös ilmaisunvapauteen, jolloin todellisuudessa läsnä olevia asioita voidaan kommentoida etäältä. Myös fyysinen tekeminen voi aktivoida muistia enemmän kuin puhuminen. (Känkänen 2013, 97–100.) Näitä asioita olen tarkastellut myös pitkin opinnäytetyötäni kirjoittaessani Sytytin-hankkeessa käytetyistä taidemenetelmistä ja nuorten prosesseista.

Nuori uudessa valossa, jaetut hetket

Aineistossa näkyi myös taidetoiminnan merkitys yhteisöjen henkilökunnalle sekä henkilökohtaisesti että yhteisöllisyyttä vahvistavana asiana. Taidetoiminnan seuraaminen usean vuosien ajan nostettiin mukavaksi ja tärkeäksi asiaksi, jossa myös henkilökunnan omat kiinnostuksen kohteet yhdistyivät. Esille nostettiin kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen eli nuorille tarjottiin sitä, mitä nuoret halusivat. Omien aikuisten motivaation koettiin edesauttavan myös nuorten taidetoimintaan sitoutumista. Yhteisöjen aikuiset kokivat monia vaikuttavia hetkiä ja yllätyksiäkin siitä, mihin heidän nuoret kykenevät, mitä heidän kanssaan saatiin aikaan ja millaisia lahjakkuuksia ryhmän sisäلتä löytyi. Erityisen vahvoina kokemuksina nostettiin esille nuorten esittämiä kohtauksia yhteisöjen tutuissa paikoissa, jolloin sekä paikat että nuoret saivat uusia merkityksiä ja näyttäytyivät kokonaan uudessa valossa. Lisäksi nuorten käsikirjoittamat ja ideoimat näytelmät olivat tarjonneet henkilökunnalle mahdollisuuden oppia lisää nuorten kulttuuritaustoista ja heidän tavastaan hahmottaa asioita.

Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hanketta on avattu yhteisössä monissa yhteyksissä. Videoita ja esitystallenteita on katsottu ja Levysopimaton-levyn biisejä kuunneltu nuorten kanssa ja avattu niitä myös vanhempainilloissa ja yhteisöjen juhlissa. Materiaali on toiminut sekä innostavana ja esittelevänä elementtinä seuraavia prosesseja varten, mutta myös toimintaa kokoavana ja nuorten tekemistä kohottavana ja arvostavana. Henkilökunnalta kerätystä aineistosta nousikin esille se, kuinka ILMI Ö:n työryhmä oli tarjonnut nuorille arvostusta, huomioonottamista ja onnistumisen kokemuksia, joita nuoret tarvitsevat itsetunnon vahvistamiseen ja luottamuksen lisääntymiseen.

Ulkopuolinen tekijä innostajana, mahdollistajana

Teatteri ILMI Ö:n toiminnan vahvuutena pidettiin aineiston mukaan tietyllä tapaa ulkopuolisuutta ja ammatillisuutta omassa roolissaan, teatterintekijöinä. ILMI Ö:n työryhmän itseluottamuksen ja toimintatapojen suhteessa yhteisöjen toimintakulttuuriin nähtiin kasvaneen vuosien myötä ja toiminnan asettuneen luonnolliseksi osaksi yhteisöjä. Toimintaa kuvattiin tietoiseksi, itsenäiseksi ja yhteisöjen systeemejä ja toimintatapoja huomioivaksi. Hyvänä puolena nähtiin joustavuus ja mukautuminen muutoksiin sekä käytännössä että taidetyöskentelyssä sekä useamman taiteilija-ohjaajan (2-4) samanaikainen läsnäolo, joka mahdollisti muun muassa pienryhmätyöskentelyn, johon yhteisöjen nuoret ovat tottuneet.

Toiminnan pitkäkestoisuutta ja pitkäjänteisyyttä pidettiin erittäin hyvänä. Esille nostettiin esimerkiksi se, ettei näiden yhteisöjen nuoret helposti luota uusiin aikuisiin ja toiminnan onnistumista auttaa se, että ILMI Ö:n työryhmä on pysynyt vuodesta toiseen lähes samana. Toiminnan jatkuessa ja ihmisten ollessa samoja nuoret toimivat viestinviejinä uusille nuorille sekä suhteessa toimintaan että vetäjiin ja tätä kautta syntyy luottamusta, joka auttaa toiminnan onnistumisessa.

Toiminnan säännöllisyyttä ja intensiivisyyttä pidettiin toimivana. Esille nostettiin pitkään yhteisössä olevien nuorten mahdollisuus kypsyttää päätöstään tulla mukaan, jos toiminta on jatkuvaa ja toimintavälit ovat tarpeeksi lyhyitä. Konkreettisia aikoja nostettiin myös esille. Jos toiminta jatkui puolen vuoden-vuoden välein, silloin toiminta voitiin rakentaa entisen toimintakulttuurin päälle, eikä kaikkea tarvinnut aloittaa alusta. Yli kahden vuoden tauot toiminnassa tarkoittavat kaiken lähes uudelleen aloittamista, koska nuoret ovat todennäköisesti vaihtuneet, eivätkä entiset nuoret ole motivoimassa uusia nuoria mukaan toimintaan, mikä kuitenkin on vaikuttavin keino nuorten saamiseksi mukaan toimintaan.

ILMI Ö.

Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-työryhmän Anne Korhonen, Kaisa Koskinen, Heikki Tani ja Sari Tupamäki, ryhmähaastattelun tein tammikuussa 2017. Ennen ryhmähaastattelua kukin työryhmän jäsenistä oli valmistautunut haastatteluun täyttämällä lomakehaastattelun, jossa oli kaksi avointa kysymystä.

Millaisia taidetyöskentelyn hyviä ja toimivia käytäntöjä ja menetelmiä opinnäytetyössä tarkasteltujen hankkeiden aikana on kehitetty ja miten niiden toimivuutta perustellaan?

Millaista hiljaista ja kokemuksellista tietoa taitelijaohjaajille on kertynyt ja mikä on sen merkitys toimintatapoja edelleen kehitettäessä?

Teatteri ILMI Ö:n taiteilija-ohjaajien taidetyöskentelyä, toimintatapoja, työtettä ja ammatillisuutta olen avannut jo pitkin opinnäytetyötäni eli haastattelun ja hankereporttien materiaalit kulkevat luonnollisesti läpi opinnäytetyön. Tässä kiteytyksessä esille tulevat asiat vahvistavat ja reflektovat 4,5 vuoden Sytytin-hanketta. Tiivistelmä läpileikkaa ja kohtaa nuorten sekä yhteisöjen aikuisten ajatukset, toimintatutkimusel-

lisen lähestymistavan, interventiot ja Sytytin-hankkeen tavoitteet sekä työryhmän yhteisen matkan. Se kokoaa ne piirteet ja asiat, mitkä tekevät Sytytin-työskentelystä merkittävän ja onnistuneen.

Pitkäkestoinen työskentely ja työryhmän lähes samana säilynyt kokoonpano on mahdollistanut Sytytin-hankkeen kehittämisen ja kehittymisen sekä rohkeuden ehdottaa ja tehdä muutoksia työryhmän omiin kokemuksiin perustuen. Toiminnan jatkuvuus ja pitkäkestoisuus ovat auttaneet tutustumaan yhteisöjen rakenteisiin, arjen käytäntöihin ja henkilökuntaan. Yhteistyö on syventynyt vuosien myötä ja tietous mitä tehdään on kasvattanut luottamusta ja arvostusta. Näitä samoja asioita nousi esille myös yhteisöjen aikuisten vastauksista. Yhteisten pelisääntöjen ja vuorovaikutuksellisen dialogin kautta onkin vahvistunut halu kehittää toimintaa ja organisoida konkreettisia asioita (aika, tila) niin, että nuori hyötyy niistä. Yhteinen tahtotila ja toiminnan sekä rakenteiden tuki vahvistaa nuoren fokuksessa olemista. Pitkäkestoinen taide-toiminta on tullut yhteisöille tutuksi ja vuosien aikana on syntynyt materiaalia, jonka kautta toimintaa pystytään esittelemään yhteisöissä myös etukäteen.

Kävimme läpi 4,5 vuoden yhteistä taivaltamme ja nostimme esille asioita, mitkä ovat vaikuttaneet toiminnan onnistumiseen ja mahdollistaneet lyhyiden taideprosessien saattamisen esitykselliseen muotoon nuorten lähtökohtia arvostaen. Työskentelymme perustuu kahden-neljän ohjaajan samanaikaiseen läsnäoloon, devising-työskentelyyn ja sirpaledramaturgian käyttämiseen sekä ennen kaikkea nuoren kunnioittavaan kohtaamiseen ja positiivisten voimavarojen tunnistamiseen. Usean ohjaajan läsnäolo mahdollistaa yksilöllisen huomioimisen, ryhmän intensiteetin pysymisen ja energian etsimisen, pulppuamisen, rönsyilemisen ja lopulta kanavoimisen taide-työskentelyyn. Olemme kehittäneet nopean, tiiviin ja intensiivisen työtavan, jossa jokainen yksittäinen tapaaminen on oma pieni kokonaisuutensa, mutta yhdessä ne muodostavat prosessin päätteeksi esityskokonaisuuden. Kuten olen aiemmin taide-työskentelyn yhteydessä avannut, niin improvisaatio on keskeisessä osassa prosessiamme, sekä harjoitteissa että yhtenä ohjaustapana. 5-7 tapaamiskerran aikana nuorten valinnat ja impulssit ohjaavat toimintaa kohti esitystä. Me ohjaajat olemme mahdollistajia, jotka teemme kaikkemme, että nuoret saisivat teatterintekemisestä onnistumisen kokemuksia. Niissä puitteissa, missä olemme, pyrimme luomaan esteettisen tilan toiminnalle ja merkittävien kokemusten syntymiselle.

Olemme tarjonneet kaikille nuorille mahdollisuuden tulla mukaan toimintaan. Aluksi pelkkä läsnäolo riittää, mutta toiminnan edetessä ja motivaation muuttuessa sekä kasvaessa (ei enää haluta pelkästään pois tunneilta) puskeamme nuoria eteenpäin. Etsimme yhdessä nuorten kanssa hänessä olevaa potentiaalia, rohkeutta, rajoja, innostusta tekemisen kautta, taiteen keinoin.

Ohjausotteemme on joustava, salliva, innostava, herkkä ja hyväksyvä mutta vailla ohjauksellista huojuntaa. Meillä on yhteinen maali nuorten kanssa ja teemme yhdessä taidetta. Vaikka omat roolimme taiteilija-ohjaajina ovat moninaiset, niin kohtaaminen nuorten kanssa on aina vuorovaikutteista ja dialogista. Mahdollistamme olemisen taidetyöskentelyn äärellä, madallamme ja korotamme kynnyistä tarpeen mukaan, annamme aikaa, otamme ideoita vastaan arvottomatta, rohkaisemme ja tuemme, rakennamme puitteita ilmaisun tueksi. Kohtaamme puolueettomalla maaperällä, samassa fiktiivisessä todellisuudessa esityksiä tehdessämme. Olemme kanssatekijöitä, näyttämön tasa-arvon mahdollistamassa yhteisessä tilassa. Se on kellumista hyvässä jaetussa hetkessä, joka kasvattaa luottamusta ja yhteistä tekemisen tapaa ja suuntaa.

Luottamus valittuihin työmenetelmiin ja työkavereihin sekä nuoriin on syventynyt ja muotoutunut tärkeäksi pohjaksi toiminnalle. Se onkin oleellista toimintatavassamme ja toimintaympäristöissä, missä Sytytin-hanketta on tehty 4,5 vuoden ajan. Ammattitaidon ja valittujen toimintatapojen sekä taidemenetelmien pitää olla automaatio, jotta tyhjän päällä oleminen, tilanteissa reagoiminen, suunnan muuttaminen, toiminnan ja innostuksen ylläpitäminen sekä kohtaaminen ovat mahdollisia. Nopeasti vaihtuvissa tilanteissa luotto omaan ja työkaverin intuitioon on merkittävää. Se mitä työskentelyn aikana tapahtuu, saa tapahtua. Olemme herkillä paitsi nuorten suuntaan, myös toistemme suuntaan ohjaajina ja mahdollistamme sitä kautta nuorten ilmaisukanavien löytymisen, valinnan vapauden ja osallistumisen tavan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tärkeä kysymys tutkimustyössä on työn tulosten luotettavuus. Usein tutkimusten luotettavuuksia mietittäessä päädytään filosofisiin kysymyksiin, jotka kuuluvat tietoteoriaan eli epistemologiaan, jossa oleellinen kysymys on miten tieto on saavutettu ja millä perusteella se on totta. Tämän ratkaisemiseksi tarvitaan kysymys siitä, että mitä totuus on. Onko se vallitsevien asiantilojen kuvausta vai luovatko ihmiset käsityksen todellisuudesta keskustellessaan. (Heikkinen, Huttunen, Kakkori, Tynjälä 2008, 163.)

Toimintatutkimusta voidaan arvioida käytännön vaikutusten, esimerkiksi voimaantumisen kautta. Tämä voi tosin herättää keskustelua toimintatapojen eettisyydestä ja oikeudenmukaisuudesta. Pragmatismiin nojautuen kuitenkin toimintatutkimuksen vaikutusten arviointi voidaan tehdä toimivuusperiaatteella. Pragmatismissa uskotaan, että se on totta, mikä toimii ja on hyödyllistä. Suoraviivaisesti arvioiminen hyödyn näkökulmasta voi olla kuitenkin harhaanjohtavaa ja tutkija saattaa kaunistella tuloksia. (Heikkinen, Syrjälä 2008, 155–157.)

Koen, että Sytytin-hankkeen tutkimuksellisten tulosten luotettavuutta puoltaa juuri se ajatus, että se toimii ja on siksi totta. Lisäksi vakuuttavuutta mielestäni tuo hankkeen pitkäkestoisuus, rahoituksen jatkuvuus perustuen toiminnan onnistumiseen (raportit) ja ylipäätään nuorten taidetyöskentelyyn osallistuminen tarkastelluissa toimintaympäristöissä eli lastenkodeissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa. Tämä ei ole ollenkaan itsestäänselvyys kuten ei sekään, että 75 % prosessin aloittaneista nuorista kävi taideprosessin loppuun. Sytytin-hankkeen taidetyöskentelyä on reflektoitu ja kehitetty koko sen toiminnan ajan. Interventioita on tehty toiminnan rakenteisiin, sisältöihin ja yhteistyöhön, joiden kautta nuori on fokusoitu toiminnan keskiöön taidetyöskentelyn viitekehyksessä. Työskentely nuoren omista lähtökohdista käsin vaatii ympärilleen toimivia rakenteita ja monimuotoista yhteistyötä ja vankkaa taideosaamista. Näitä kaikkia on kehitetty ja luotu taidetyöskentelystä malli, joka sopii lastensuojelukentälle. Tietenkään opinnäytetyöni tulosten perusteella ei voi tehdä yleispäteviä johtopäätöksiä, mutta niillä on oma vahva merkityksensä soveltavan teatterin ja lastensuojelun kontekstissa.

Markku T. Hyypä (LKT, neurologi, kirjailija) on tutkinut taiteen tekemisen ja kulttuurin harrastamisen yhteyksiä ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja terveyteen kokemusperäisissä tutkimuksissaan. Hyypä nostaa esille, että jos kulttuuriohjelmien (esimerkiksi Myrsky-hanke) vaikutusta hyvinvointiin haluttaisiin mitata tieteellisesti, pitäisi järjestää kontrolloitu koe vertailuryhmineen, jossa mitattaisiin määrää ja muutosta. Kyselyihin perustuvat, subjektiiviset näkemykset, kokemukset ja tuntemukset eivät riitä yleispätevien johtopäätösten tekemiseen. Kuitenkin, myös Hyypän mukaan, määrällisen tutkimuksen numeroita tarvitsevat lähinnä päättäjät, eivät niinkään taiteilijat tai kulttuurifriikit. Kulttuuriohjelmien/taidetoiminnan vaikutus voidaan tunnistaa elämyksinä, tunteina, tosiasioina ja taulukkoina sekä haaveina, unelmina ja historiallisina kokemuksina. Vaikutukset voidaan jakaa neljään eri luokkaan: yksilön kokemiin muutoksiin, sosiaalisiin vaikutuksiin, taloudelliseen etuun ja koulutukselliseen edistymiseen. (Hyypä 2013, 121–122).

Omassa opinnäytetyössäni, jossa tutkin taidetoiminnan merkitystä nuorille, tulee esille vahvasti yksilölliset ja sosiaaliset kokemukset. Opinnäytetyöni tuloksissa osoitetaan taidetoiminnan innostavan, aktivoivan ja sitouttavan nuoria. Omakohtaisten aiheiden käsittely taiteen keinoin vahvistaa nuorten itseilmaisua ja tuo iloa, rohkeutta ja onnistumisen kokemuksia. Nuoret kertovat taidetoiminnan antavan uskoa omiin kykyihin sekä luvan haaveilulle. Esille nousee vahvasti ryhmän merkitys ja sosiaalisten roolien muuttuminen, ainakin tilapäisesti ja taidetyöskentelyn viitekehyksessä. Opinnäytetyössäni osoitetaan taidetyöskentelyn vahvistavan myös nuorten positiivista minäkuvaa ja lisäävän pitkäjänteisyyttä ja osallisuutta. Lisäksi opinnäytetyössäni ilmenee, kuinka taiteentekemisen kautta voidaan mahdollistaa nuorille turvallinen, luova ja paineeton tila "sallivuuden saareke", jossa nuoren ajatukset otetaan vastaan arvottomatta ja tehdään niistä yhdessä taidetta. Taiteentekemisen kautta nuori myös nähdään uudessa valossa omassa yhteisössään.

Taiteilija-ohjaajien kyky olla herkillä ja tunnistaa nuoressa olevat positiiviset voimavarat sekä kiinnostuksen kohteet nostetaan esille yhtenä tekijänä toiminnan onnistumiselle. Taidetyöskentelyn onnistumista edesauttaa aineiston mukaan myös hankkeen pitkäkestoisuus ja yhteisöjen toimintatapojen ja toimijoiden tunteminen. Taidetyöskentely ei jää irralliseksi, vaan se laajenee toimintaan osallistuvien nuorten lisäksi koko yhteisöön positiivisen hengen kautta.

Sytytin-hanke, joka on osa valtakunnallista Myrsky-hanketta, heijastelee myös taiteen yhteiskunnallista muutosta, suhtautumista taidetoimintaan, taidetarjontaan sekä rahoitusmalleihin. Taiteen ja taidelähtöisten menetelmien käyttäminen onkin vahvistunut muun muassa sosiaali- ja terveyssektorilla, järjestöissä sekä yritysmaailmassa. Taiteen yhteiskunnallisesta merkityksestä ja taidelähtöisten menetelmien vaikuttavuudesta on tehty tutkimuksia ja lisäksi taiteen ja kulttuurin saavutettavuuteen kiinnitetään huomiota myös hallitustasolla. Esimerkiksi Opetus- ja Kulttuuriministeriön Kärkihanke 4 toimenpiteiden tarkoituksena on parantaa lastenkulttuurin saatavuutta ja edistää lasten ja nuorten luovia taitoja sekä laajentaa prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi.

Tällä hetkellä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ja työelämän innovaatioita sekä osaamisen vahvistamista taustoittavat myös sosiaali- ja terveystieteiden strategia *Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020* ja *Euroopan paras työelämä 2020*, joka on työ- ja elinkeinoministeriön strategia. Nämä strategiat edustavat taiteen soveltamisen ja taidelähtöisen työskentelyn kehityssuuntia. Näiden makrotason linjausten lisäksi taiteen soveltavuutta voidaan lähestyä sosiokonstruktivisen ajattelun kautta yksilötasolla. Siinä yksilön ajattelu rakentuu tilannesidonnaisesti, yhteisesti toimien, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Korhonen P. 2014, 19.) Taiteen soveltava käyttö on siis virallisesti hyväksytty yhdeksi toimintamuodoksi osana sosiaali- ja terveystieteiden strategiaa ja työelämän kehittämistä (emt., 2014, 28).

JOS
SE
OIS
OLLU
TYLSÄÄ,
OISIN
LÄHTENY
HETI
VETÄÄ

LÄHTEET

- Bardy, Marjatta 1998. Taide tiedon lähteenä (toim.) Jyväskylä: Atena
- Bardy, Marjatta 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Bardy, Marjatta & Haapalainen, Riikka & Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Helsinki: Like/Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106/ 2007, 111–113.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita (15.–17. painos). Helsinki: Tammi.
- Heikkinen, Hannu 2002. Draaman maailmat oppimisalueina, draamakasvatuksen vakava leikillisuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Heikkinen, Hannu L.T., 2015. Toimintatutkimus. Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 204–219.
- Heikkinen, Hannu L.T., 2008. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T., Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16–38.
- Heikkinen, Hannu L.T. & Syrjälä, Leena 2008. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T. & Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. tarkistettu painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 144–162.
- Heikkinen, Hannu L.T. & Rovio, Esa & Kiilakoski, Tomi 2008. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T. & Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78–87.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen –näkökulmia hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Kallio, Mira 2010. Taideperustainen tutkimusparadigma taidekasvatuksen sosiokulttuurisia ulottuvuuksia rakentamassa. Teoksessa Synnyt/Origins. 4. Aalto-yliopisto. Taiteen laitos, 15–25. Viitattu 8.5.2017.
- Kauppila, Reijo A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2001. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Kiviniemi, Kari 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (4. painos). Jyväskylä: PS-kustannus, 74–89.
- Korhonen, Pekka 2007. Osallistava teatteri-omien ajatusten vakoilua. Teoksessa Bardy, Marjatta & Haapalainen, Riikka & Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka (toim.). Taide keskellä elämää. Helsinki: Like/Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106/ 2007, 111–113.

- Koskenniemi, Pieta 2007. Devising ja muita merkillisyyksiä. Helsinki: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, Arja 1999. Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Känkänen, Päivi. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa. Kohti tilaa ja kokemuksia. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus/Helsingin yliopisto. Tutkimus 109.
- Känkänen, Päivi & Rainio, Anna Pauliina 2013. Taiteen avulla lähemmäs elettyä elämää ja kokemuksia. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.). Keitä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus Oy, 60–63.
- Känkänen, Päivi. Viitattu 5.3.2017. <https://www.thl.fi/>
- Lasten ja nuorten säätiö. Viitattu 5.3.2017. <http://www.nuori.fi/kampanja/>
- Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 5.3.2017. <https://www.lskl.fi/>
- Louhija, Marja 2015. Paluu TIO-tulevaisuuteen-Soveltavan teatterin synnyt. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu 2015.
- Routarinne, Simo 2007. Valta ja vuorovaikutus. Statusilmaisun perusteet. Helsinki: Tammi.
- Sava, Inkeri 1998. Taiteen ja tieteen kietoutuminen tutkimuksessa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Taide tiedon lähteen. Helsinki: Stakes, 103–121.
- Siivonen, Katriina & Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annikka 2011. Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44. Viitattu 13.5.2017. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf>
- Stenvall, Elina & Riikka Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina 2015. Tutustuminen. Teoksessa Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) 2015. Myönteinen tunnistaminen –näkökulmia hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 37–84
- THL, Suomen virallinen tilasto, lastensuojelu 2016. Viitattu 5.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vilmilä, Fanny 2016. Elämäntaitojen äärellä. Taidetyöpaja nuorten elämäntaitojen vahvistajana. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja nro 182.
- Varto, Juha 2007. Dialogi. Teoksessa Taide keskellä elämää 2007. Bardy, Marjatta & Haapalainen, Riikka & Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka (toim.) Helsinki: Liike/Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106/2007, 62–65.

LIITTEET

Liite 1 Haastatellut nuoret

10 poikaa 7 tyttöä	Taidetyöskentelyn aika, kokonaisuuksien määrä	Haastattelujen määrä, muoto ja haastatte- luaika
poika	syksy -16, 1 taideprosessi	parihaastattelu, lokakuu -16* ryhmähaastattelu, tammikuu -17
poika	syksy -16, 1 taideprosessi	parihaastattelu, lokakuu -16*
poika	syksy -16, 1 taideprosessi	yksilöhaastattelu, lokakuu -16*
tyttö	syksy -16, 1 taideprosessi	yksilöhaastattelu, lokakuu -16* ryhmähaastattelu, tammikuu -17
tyttö	syksy -16, 1 taideprosessi	yksilö- ja ryhmähaastattelu, tammikuu -17
tyttö	syksy -15, 1 taideprosessi + 1 yritys	yksilöhaastattelu, tammikuu -17
tyttö	syksy -15, 1 taideprosessi 1 keskeytynyt prosessi aiemmin	parihaastattelu, lokakuu -16*
poika	syksy -15, 1 taideprosessi, 2 keskeytynyttä prosessia	parihaastattelu, lokakuu -16*
poika	syksy -15, 1 taideprosessi	parihaastattelu, toukokuu -16* yksilöhaastattelu joulukuu -16
poika	syksy -15, 1 taideprosessi, 1 osittain aiemmin	parihaastattelu, toukokuu -16*
poika	2012-2016 6 taideprosessia	parihaastattelu, toukokuu -16* yksilöhaastattelu, joulukuu -16
poika	2014-2015 4 taideprosessia	yksilöhaastattelu, joulukuu -16
poika	2014-2015 3 taideprosessia	parihaastattelu, toukokuu -16*
poika	2014-2015 2 taideprosessia	yksilöhaastattelu, toukokuu -16*
tyttö	2 yritystä, syksyt -15 ja -16	yksilöhaastattelu, lokakuu -16*
tyttö	2 yritystä, syksyt -15 ja -16	yksilöhaastattelu, lokakuu -16*
tyttö	2 yritystä, syksyt -15 ja -16	yksilöhaastattelu, tammikuu -17

*Kaisa Koskinen Teatteri ILMI Ö:stä mukana tähdillä merkityissä haastatteluissa.

Liite 2

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostun siihen, että syksyllä 2016 antamaani haastattelumateriaalia Sytytin-aidetyöskentelystä ajalta _____ käytetään Anne Korhosen Humakin yhteisöpedagogi-opintojen (yamk) liittyvään opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön aiheena on: ”Taidelähtöisten menetelmien merkitys nuorille. Teatteri ILMI Ö:n Sytytin-hanke kahdessa eteläsuomalaisessa lastenkodissa ja niiden yhteydessä olevissa erityiskouluissa 2012-2016. (työnimi).

Olen saanut tiedon siitä, että kaikki haastattelumateriaali käsitellään anonyymisti (eli ketään haastateltavaa ei voi opinnäytetyöstä tunnistaa) ja hävitetään kokonaisuudessaan opinnäytetyön valmistuttua kesäkuussa 2017.

paikka ja aika: _____

Anne Korhonen

Liite 3

Kysymysrunko nuorten haastattelujen pohjaksi

Mitä jäi päällimmäiseksi mieleen Sytytin-toiminnasta? Mitä muistat?

Mitä taidetoiminta antoi sinulle?

Mikä oli mukavinta?

Oliko joku ikävää, mistä et pitänyt?

Mitkä työtavat sopivat sinulle, mistä pidit?

Lähtisitkö mukaan uudestaan?

Jos sinun pitäisi tehdä mainos/slogan Sytyttimestä, niin millainen se olisi?